УзССР Давлат китоб палатаси
Гос. книжная палата УзССР
9 АПР 1991

Халқ денгиздир, халқ тўлқиндир, халқ кучдир!

ХАЛҚ СЎЗИ

خلق سوزی

ҲИЖРИЙ:
ҚАМАРИЙ 1411 ЙИЛ
РАМАЗОН, 28-КУН
ШАМСИЙ,
1370 ЙИЛ
ҲАМАЛ, 24-КУН

ЎЗБЕКИСТОН ССР ОЛИЙ КЕНГАШИНИНГ РЎЗНОМАСИ

1991 йил 1 январда таваллуд топган — 1991 йил 13 апрель, шанба, 72-сон — НАРХИ ОБУНАЧИГА 7 ТИЙИН. СОТУВДА 10 ТИЙИН.

ҲАЙИТ МУБОРАК БЎЛСИН!

ийди Рамазон муносабати билан табрик

Ассалому алайкум, ҳурматли мўъмин-мусулмонлар!

Аллоҳ таолога беадад шукрлар бўлсинким, диёримиз мусулмонлари Исломнинг асосий фарзларидан бири бўлмиш муборак Рамазон ойининг рўзаларини тутиб, кечаларини ибодату хатми қуръон ва таровех намозларини адо этиш билан ўтказдилар.

Бултурги Рамазони шарифдан бу йилги Рамазонга қадар диёримизда Аллоҳнинг зикрию ибодати адо этиладиган кўплаб масжидлар очилди.

Аллоҳ таоло Қуръони каримда: «Агар сизлар шукр қилсаларингиз, мен ўз марҳаматимни бундан ҳам зиёда этурмен» деб башорат айлаган. Ушбу илоҳий таълимотга амал қилиб, биз — мусулмонлар — жумҳуриятимиз раҳбарияти раҳнамолигида бўлаётган ижобий ўзгаришларга шукроналар келтириб, барчамиз ҳамжиҳатликда, бирликда, иттифоқда бўлиб, шариатимиз аҳкомларига тўла риоя қилиб борсак, иншооллоҳ, ҳаётимизда ижобий ўзгаришлар янада кўпайиб борур.

Барчангизларни кириб келаётган Рамазон ҳайити билан чин қалбимдан самимий муборакбод этиб, Парвардигордан сизларга сиҳат-саломатлик, хайрли ишларингизга муваффақиятлар ато этишини ҳамда барча қавмларнинг иттифоқликда, рушду-ҳидоятда барқарор бўлиб юришларини сўраб, дуо қилиб қоламан.

Муфтий Муҳаммад Содиқ
Муҳаммад ЮСУФ,
Ўрта Осиё ва Қозоғистон мусулмонлари диний бошқармаси раиси.

Ўзбекистон Совет Социалистик Республикаси Президентининг
ФАРМОНИ

Анъанавий миллий байрам — «Рўза ҳайити» муносабати билан ва меҳнаткашларнинг кўпдан-кўп талаб-истакларини эътиборга олиб:

1. Республика фуқароларига 1991 йилнинг 16 апрелида уларнинг хоҳишига мувофиқ ишга чиқмасликка ва корхоналар, муассасалар, ташкилотлар ҳамда хўжаликларнинг маъмурияти ва касаба уюшмалари комитетлари билан келишган ҳолда бу кунни кейинчалик ишлаб беришга рухсат этилсин.

2. Қорақалпоғистон МССР Вазирлар Кенгаши, халқ депутатлари маҳаллий кенгашларининг ижроия комитетлари, Ўзбекистон ССР вазирликлари ва идоралари, бирлашмалар, корхоналар, муассасалар, ташкилотлар ва хўжаликларнинг раҳбарлари мазкур фармоннинг биринчи банди бажарилишини таъминласинлар.

Ўзбекистон Совет Социалистик Республикасининг Президенти И. КАРИМОВ.
Тошкент шаҳри,
1991 йил 11 апрель.

ТИЖОРАТ СОЛИҒИ МУҲОКАМАСИ

Халқ орасида беш фоизли тижорат солиғини «Президент солиғи» деб атай бошлаганларидан фақат ажабланиш мумкин. Аслида бу Молия вазирлигининг солиғи. СССР Молия вазирлиги, содда қилиб айтганда, М. С. Горбачевни халқ норозилик билан кутиб олган шу чорани кўришга кўндирди. Апрель ойининг бошларида Президентнинг фармони билан беш фоизли тижорат солиғи ундиришда кўпгина халқ истеъмол молларига имтиёзлар кенгайтирилди. 11 апрель куни СССР Олий Кенгашида Президент фармони амалда қандай ижро этилаётганлигини муҳокама қилаётган халқ депутатлари худди шу фикрларни айтиб ўтдилар.

Молия вазирлиги мутахассисларининг ҳисоб-китобларига қараганда, тижорат солиғи давлат хазинасини 10 миллиард сўм билан тўлдиради. Лекин нима учундир бу солиқни жорий этишаётганда етадиган зарарни, хусусан маънавий зарарни ҳисоблаб чиқишмади, мамлакат аҳолиси уни қандай баҳолаши ҳақида ўйлаб кўришмади. Нима учун бунда ишнинг молиявий томони ижтимоий томонини босиб кетди? Хуллас, мунозара чоғида СССР Молия вазирининг ахборот берган ўринбосари В. В. Барчукка саволлар ёғилиб кетди, у ўз ахборотида иқтисодиётни соғломлаштириш учун тижорат солиғини жорий этиш зарурлигини асослаб беришга уринди.

Бунинг устига, депутатлар қуруқ мулоҳаза юритганлари йўқ — улар ҳукумат шу кунгача эътибор бермаётган резервларни кўрсатиб ўтдилар. Давлат хазинасига пул тушишини назорат қилишни кучайтириш ана шундай ҳақиқий чоралардан биридир.

«Ўн миллиард сўмни излаяпмизу, ундан ҳам кўпроғини ҳатто пул билан ифодалаб бўлмайдиган бойлигимизни йўқотишимиз мумкин», деди ишчи гуруҳи тадқиқотлари натижалари ҳақида ахборот берган депутат В. В. Коробкин.

Қонун чиқарувчилар вазиятни юзаки тушуниш керак эмаслигини таъкидладилар. Ўша Молия вазирлигининг тахминларига қараганда, бу йил мамлакат иш ташлаш ва хўжаликнинг номутаносиблигидан 20 миллиард сўм, балки бундан ҳам кўпроқ пулдан маҳрум бўлади. Хом хаёлга берилмаслик керак: давлат хазинасига тушмай қолган ана шу пул ҳар бир совет кишисининг зиммасига оғир юк бўлади. Шу сабабли СССР Олий Кенгаши Умумиттифоқ истеъмол бозори комитети раисининг ўринбосари Ю. М. Мариничев мунозарага якун ясаб, бундай вазиятда халқ вакилларининг тутган йўли пухта ўйланган бўлиши лозим, деб таъкидлади.

И. НОВИКОВ,
ТАССнинг парламентдаги мухбири.

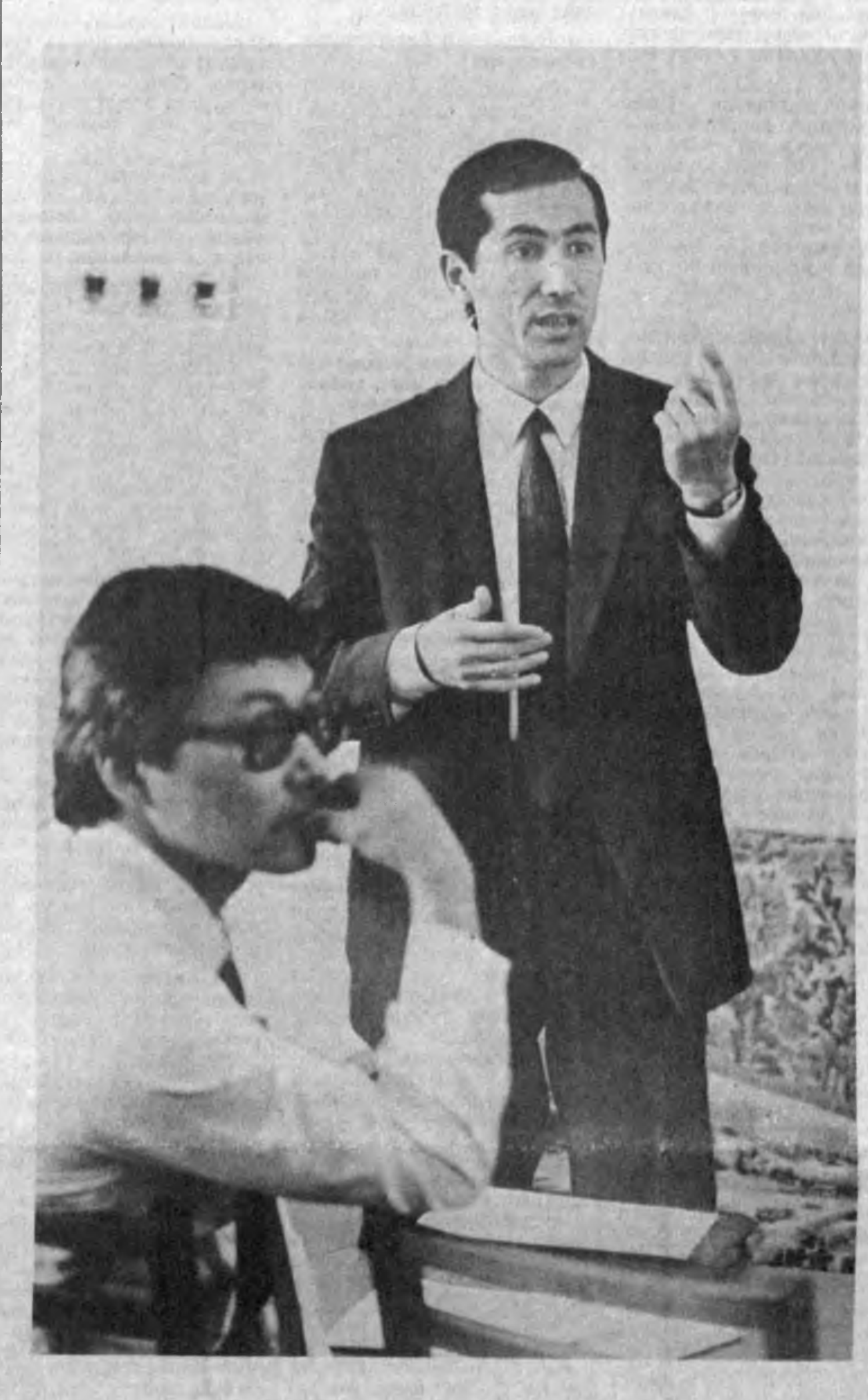

Кўҳна ва навқирон Самарқанднинг жамоли истиқболда қандай бўлади? Шаҳарни иқтисодий ривожлантиришнинг узоқ муддатга мўлжалланган дастурини яратишда, хусусан туристлар маркази сифатида фойдаланишда қайси омилларга кўпроқ эътибор қаратилиши керак? Тошкент шаҳар Фрунзе райони ишбилармонлар маркази ва хорижий мамлакатлар билан иқтисодий алоқалар қилиш жамияти Самарқанд бўлими ҳамкорликда ўтказган «Мерос» мавзуидаги амалий мулоқотда ана шу муаммолар атрофлича муҳокама қилинди. Унда республика вазирликлари ва давлат комитетлари вакиллари, иқтисодчилару тижоратчилар қатнашиб, қизиқарли таклифларни билдирдилар.

СУРАТДА: мулоқот қатнашчилари — марказ ходими Андрей Пак ва Молия вазирлигининг бош йўриқчиси Анвар Расулов.

Р. ҒАФУРОВ олган сурат.

ЎЗБЕКИСТОН ССР ХАЛҚ ДЕПУТАТЛАРИ САЙЛОВИНИ ЎТКАЗИШ МАРКАЗИЙ САЙЛОВ КОМИССИЯСИДА

Марказий сайлов комиссияси округ сайлов комиссияларининг протоколлари асосида ва «Ўзбекистон ССР халқ депутатларини сайлаш тўғрисида»ги Ўзбекистон ССР қонунининг 49 ва 54-моддаларига мувофиқ 1991 йилнинг 7-апрелида ўрни бўшаб қолган депутатлар ўрнига сайланган қуйидаги Ўзбекистон ССР халқ депутатларини рўйхатга олди:

— Машахонов Абдумажид Гайнбергенович, Коммунистик районидаги Свердлов номли колхоз бошқарувининг раиси, КПСС аъзоси, Коммунистик районида яшайди — Тошкент вилоятининг 100-Бордонкўл сайлов округидан;

— Мирҳамзаев Мирмуҳсин, Ўрта Осиё Темир йўли Фарғона бўлимининг бошлиғи, КПСС аъзоси. Қўқон шаҳрида яшайди — Фарғона вилоятининг 401-Темир йўл сайлов округидан;

— Йўлдошев Шавкат Муҳиддинович, Ўзбекистон Компартияси Марказий Назорат комиссиясининг раиси, КПСС аъзоси, Тошкент шаҳрида яшайди — Сирдарё вилоятининг 381-Димитров сайлов округидан.

Мажлисда бошқа масалалар ҳам кўриб чиқилди.

УЗБЕКИСТОН ССР ПРЕЗИДЕНТИ ҲУЗУРИДАГИ ВАЗИРЛАР МАҲКАМАСИНИНГ ҚАРОРИ

Ўзбекистон ССР ҳудудида маҳсулот сотишдан олинадиган солиққа оид қўшимча имтиёзлар тўғрисида

Ўзбекистон ССР аҳолисини, айниқса аҳоли жон бошига ўртача даромад кам бўлган оилаларни ижтимоий ҳимоя қилиш чора-тадбирларини рўёбга чиқаришни давом эттириш мақсадида, республикада кенг авж олган уй-жой қурилиши кўламларининг катталигини ҳисобга олиб ҳамда СССР Президентининг «Аҳолига маҳсулот сотишдан олинадиган солиққа оид имтиёзларни кенгайтириш ҳақида» 1991 йил 5 апрелдаги фармонини бажариш юзасидан Ўзбекистон ССР Президенти ҳузуридаги Вазирлар маҳкамаси **қарор қилади**:

1. Ўзбекистон ССР Президенти ҳузуридаги Вазирлар маҳкамасининг 1991 йил 28 мартдаги 72-сон қарорининг 1-пункти тўлдирилиб, шу йил 15 апрелдан бошлаб аҳолига қуйидаги молларни сотишдан 5 фоизли солиқ олинмасин:

Болалар учун моллар,
III категориядаги умумий овқатланиш корхоналарининг маҳсулотлари,
чой, туз, гугурт,
маҳаллий бинокорлик материаллари:
цемент,
пишиқ ғишт, хом ғишт,
тошқол, керамзит ва бетон блоклар,
оҳакли, цементли ва мураккаб қоришмалар,
гипс, шағал, оҳак, қум.

2. Ўзбекистон ССР Савдо вазирлиги, Ўзбекбирлашув, Ўзбекистон ССР Молия вазирлиги, СССР Давлат банкининг Ўзбекистон республика банки, Қорақалпоғистон МССР Вазирлар Кенгаши, вилоят ижроия комитетлари ва Тошкент шаҳар ижроия комитети мазкур қарорнинг бажарилишини таъминласинлар.

Вазирлар маҳкамасининг раиси И. КАРИМОВ.

КОМИССИЯ МАЖЛИСИ

12 апрель куни Тошкентда Ўзбекистон ССР Конституция комиссиясининг мажлиси бўлди. Мажлисни Конституция комиссиясининг раиси, Ўзбекистон ССР Президенти И. А. Каримов олиб борди. Унда комиссиянинг 1991 йилги режалари ва республикамиз янги Конституцияси лойиҳасини тайёрлаш ишчи гуруҳлари ва ёрдамчи гуруҳларини тузиш тўғрисидаги, Ўзбекистон ССР Олий Кенгашининг «Ўзбекистон ССРнинг Давлат мадҳияси ҳақида»ги ва «Ўзбекистон ССРнинг Давлат рамзлари тўғрисида»ги қарорларини бажариш юзасидан тадбирлар муҳокама қилинди.

Конституция комиссиясининг мажлиси ҳақидаги ҳисобот газетанинг навбатдаги сонида эълон қилинади.

(ЎзТАГ).

УЗБЕКИСТОН ССР ПРЕЗИДЕНТИ ҲУЗУРИДАГИ ВАЗИРЛАР МАҲКАМАСИНИНГ ҚАРОРИ

АЙРИМ ХАЛҚ ИСТЕЪМОЛИ ТОВАРЛАРИНИНГ ЧАКАНА НАРХЛАРИНИ ПАСАЙТИРИШ ҲАҚИДА

Чакана нархлар ислоҳоти натижасида аҳолининг айрим тоифаларини ижтимоий ҳимоя қилиш мақсадида республиканинг демографик хусусиятларини ва аҳоли даромадлари даражасининг пастлигини ҳисобга олиб, Ўзбекистон ССР Президенти ҳузуридаги Вазирлар маҳкамасининг «Чакана нархларни ислоҳ қилиш ҳақида» 1991 йил 29 мартдаги 74-сон қарорига қисман ўзгартиш киритиш юзасидан Вазирлар маҳкамаси қарор қилади:

1. 1991 йил 1 майдан эътиборан қуйидаги товарларнинг чакана нархлари пасайтирилсин:

мактаб формаси ва фартуклар нархи ўртача 50 фоизга;

болалар пойафзали нархи ўртача 30 фоизга;

аҳолига норматив бўйича сотиладиган хонатласнинг имтиёзли белгиланган нархлари 50 фоизга пасайтирилсин ва 1 погон метрининг нархи 22 сўм миқдорида белгилансин.

2. ЎзССР Иқтисодиёт комитети, ЎзССР Савдо вазирлиги, ЎзССР Енгил саноат вазирлиги, ЎзССР Маҳаллий саноат вазирлиги, Ўзбекбирлашув юқорида кўрсатилган товарларни аҳолига сотиш нормаси ва тартиби ҳақида бир ҳафта муддат ичида Вазирлар маҳкамасига таклиф киритсинлар.

3. Қорақалпоғистон МССР Вазирлар Кенгаши, вилоят ижроия комитетлари ва Тошкент шаҳар ижроия комитети мазкур қарорнинг 1 пунктида кўрсатилган товарларни сотиш устидан назорат ўрнатсинлар.

4. ЎзССР Молия вазирлиги кўрсатилган товарлар нархларидаги тафовутни савдо ташкилотларига тўласин.

Вазирлар маҳкамасининг раиси И. КАРИМОВ.

Демократиянинг нотекис сўқмоқлари

«ДАРБАНДЛИКЛАРГА... ДАРБАНД КЕРАК!»

ДАРБАНД қишлоғи — денгиз сатҳидан бир минг икки юз метр баланд бўлиб, тезоқар Дарбанддарёнинг икки қирғоғида жойлашган. Қишлоқдаги мингдан зиёд хонадонда тожиклар яшашади.

Биладиганлар Дарбанднинг ёшини икки минг йилдан ошириб гапирадилар. Буюк ипак йўлининг бир шохи Дарбанддан ўтган. Шунинг учун унинг номи кўплаб тарихий манбаларда учрайди. Бу ерга Қутайба келган. Ибн Сино ҳам ўн уч ёшида бир ой истиқомат қилганлигини тасдиқлайдиган далиллар бор, деб мени ишонтиришди. Аммо шуларсиз ҳам ҳар бир дарбандлик Дарбандни ватан деб билади. Ва бунинг ҳеч қандай ҳайрон қоладиган жойи йўқ. Чунки ватаннинг, юртнинг яхши-ёмони бўлмайди!

Ҳозир Дарбандда бироз безовталик. Бундан бир неча йил илгари «Дарбанд қишлоғида сув омбори қуриш керак» деган гап чиқди. Бу дарбандликлардан чиққан эмас. Шунинг учун улар оёққа турдилар.

— Агар дарёни тўғонлаб сув омбори қурсаларингиз, дарё орқасига қайтиб, биз истиқомат қилаётган иморатлар сув остида қоладику!

— Бундай ҳовлилар элликдан ошмайди. Биз уларга томорқа берамиз. Давлат эса сувнинг остида қоладиган иморатларни нархлаб, пулини тўлайди.

— Ахир қабристонлар нима бўлади!..

Ана шундай боши-адоғи йўқ тортишувлар бир неча йилдан бери давом этаяпти. Тўқсонинчи йилнинг охирига келиб мунозаралар кескинлашди. 3 ноябрь куни Бойсун районида чиқадиган «Ғалаба» рўзномасида «Ҳурматли ва азиз ҳамюртларимиз — Дарбанд халқига мурожаат» чоп этилди.

«Сизларга маълумки, бир неча йилдан бери Дарбанд сув омборини қуриш масаласи кенг муҳокама қилинмоқда, — дейилади мурожаатда. — Ривоятларга қараганда мазкур сув омборини қуриш.., маҳаллий халқнинг орзуси бўлиб келган. Ушбу орзунинг юзага чиқиши бизнинг қайта қуриш давримизга тўғри келиб қолди. Бас, шундоқ экан, не сабабдан бу хайрли ишга қўл урмаймиз, нега сув омборини қуришга киришмаймиз?

...Ҳисоб-китобларга қараганда Дарбанддаги 200 гектарга яқин ерни сув омбори эгаллаши мумкин...

...Бойсун районида 6.700 ишсиз бўлиб, Дарбанд сув омбори қурилиши туфайли улар ўз-ўзидан иш билан таъминланадилар, сувсиз чўлларни боғу бўстонга айлантирадилар. Сув омборини қуриш даврида шу қишлоқнинг 600—700 нафар маҳаллий халқи иш билан таъминланади. Бу эса Дарбанд ёшларининг орзусидир.

...Сув омбори таъсирида Дарбанд қишлоғининг экологик аҳволи, ҳозирги гўзал иқлими янада гўзалроқ, тозароқ бўлиши мумкин. Сув омбори бўлса, бир неча турдаги балиқларни сақлаш, кўпайтириш ва етиштириш мумкин... Саратон пайтида сувнинг камайиши сабабли лойқа босган ерларга мош экиб, шу ҳисобдан икки минг сўмдан то йигирма минг сўмгача фойда олишади. Бу имкониятдан Дарбанд сув омбори атрофида жойлашганлар ҳам фойдаланишлари мумкин...

Нима сабабдан хушманзара Дарбанд қишлоғининг ҳурматли одамлари бу аҳволни тушунишни хоҳламайдилар ва бу ишга тўсқинлик қилмоқдалар? Бир ўйлаб кўринг-чи, бугунги кунда миллионлаб одамлар Орол каби ҳудудсиз денгизнинг қуриб кетишидан катта ғам-андуҳ ва ташвишга тушган бир пайтда сиз, муҳтарам Дарбанд қишлоғининг аҳолиси ушбу сел суви омбори қурилишини нега хурсандчилик билан кутиб олмайсизлар?... Ўзгарган иқлим кўп умр кўрадиган Дарбанд одамларининг умрига яна ўн йил умр қўшади».

Хуллас, мурожаат шу тахлитда давом этади. Бу ҳужжатни СССР халқ депутати Парда Худоёров, Ўзбекистон ССР халқ депутати Воҳид Аъзамов, Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг аъзоси Малика Пошшоева, Бойсун район партия комитетининг биринчи котиби, район Советининг раиси Тўрақул Ҳамроев, район ижрокомининг раиси Шайдулла Болтаев, «Ҳақиқати Ўзбекистон» республика рўзномасининг Сурхондарё вилоятидаги мухбири Истад Қосимов ва бошқа ҳурматли ўртоқлар имзолаганлар.

Мурожаатни ўқиган дарбандликлар ҳайрон бўлдилар. Бу муҳтарам ўртоқлар ҳали қурилмаган сув омбори ҳар бир дарбандликнинг умрига ўн йил умр қўшишини қачон аниқлашга улгурган эканлар?

Хуллас, дарбандликлар ҳам ўйлаб-ўйлаб, ошкоралик бўлса ошкоралик-да деб, «Ҳурматли юртдошларимиз — бойсунликлар мурожаатига жавоб» ёздилар ва у ҳам район газетасида 22 декабрь куни чоп этилди.

...Биз ўтган даврларда ҳам, ҳозир ҳам ободончиликни орзу қилган эдик, аммо ҳеч вақт вайронгарчиликлар эвазига ободончилик истамаганмиз. Сизлар чиқарган хулоса ривоят ва афсонадир...

Район харитасида Дарбанднинг номи йўқолиши юртимизнинг бир бурчаги йўқолишидан далолат беради. Мурожаатда сув ҳавзаси қурилгандан кейин қишлоқнинг об-ҳавоси чанг-ғуборсиз бўлади, Шўроб сойидан оқаётган шўр сув Дарбанд экологиясини бузмайди, дебсизлар. Хўш, қайси биримиз буни текшириб исбот қилганмиз? Агар иш тахминлар ва ноўрин сўзлашлар билан битса, унда халқимизнинг аввал ўйла, кейин сўйла, деган қимматли нақли йўқолмайдими?..

Қўйинг, Дарбанддарё Оролга мададкор бўлсин...

Бойсунлик дўстлар, қандай маслаҳат берсангизлар ҳам Дарбанд ҳавзаси қуришни ақл тарозисида ўлчаб кўрдик ва ошкора айтамиз: Дарбанд сув ҳавзасини қуришга мутлақо рози эмасмиз».

Хуллас, тортишув давом этаяпти. Дарбандликлар сув омбори қурдирмаймиз деб, идорама идора шикоятбозлик қилиб юришибди. «Дарбанд» совхозининг директори тўқсонинчи йилнинг баҳорида 25 гектар майдонни томорқа қилиб бериш тўғрисида буйруқ чиқарган эди. Ҳозирга қадар Бойсун район шўроси бу ҳаракатни маъқуллагани йўқ. Чунки томорқа учун ажратилган шу майдонлар келгусида сув омборининг остида қолиб кетиши керак.

Қўлимдаги расмий ҳужжатда бўлгуси сув омборининг сиғими 50 миллион куб метр эканлиги таъкидланган. Тоғ шароитида бундай сиғимли сув омбори қуриш учун бир неча ўн миллион сўм ҳам камлик қилади. Наҳотки маблағларимиз шунчалик ошиб-тошиб ётган бўлса?

Отам менга: «Қушнинг уясини бузма, болалари қарғайди», дер эдилар. Минг хонадонли бир қишлоқни, унинг минг йиллик қабристонларини кўриб-билиб туриб сувга бостириш...

Мен моддий талафотларни назарда тутаётганим йўқ.

Тортишув давом этмоқда. Кимнинг қўли баланд келади — буни билмайман. Аммо бир нарса аниқ: дарбандликларга... Дарбанд керак! Бор гап шу!

Тожиддин РАЗЗОҚ,
«Халқ сўзи» мухбири.

Совет Социалистик Республикалари Иттифоқининг қонуни

СССРда ФУҚАРОЛАРНИНГ ИШБИЛАРМОНЛИГИ УМУМИЙ АСОСЛАРИ ТЎҒРИСИДА

Ушбу қонун СССРда ишбилармонликнинг умумий асосларини белгилайди, ишбилармонлик фаолияти субъектларининг ҳуқуқлари ва масъулиятини аниқ белгилаб беради, бу фаолиятнинг давлат томонидан ҳимоя қилиниши ва қўллаб-қувватланишини таъминлайди. Ишбилармонларнинг давлат бошқарув идоралари билан муносабатларини тартибга солади.

Қонун мулкчилик барча шаклларининг тенглиги, мол-мулкни тасарруф этиш ва фаолият соҳасини танлаш эркинлиги қоидасини амалга ошириш асосида фуқароларнинг хўжалик соҳасидаги ташаббускорлиги ва тадбиркорлиги кенг намоён бўлиши учун шароит яратишга қаратилган.

1-модда. Ишбилармонлик

Ишбилармонлик (ишбилармонлик фаолияти) — фуқароларнинг фойда ёки шахсий даромад олишга қаратилган ҳамда ўз номидан, ўзи таваккал қилиб ва ўзининг мулкий жавобгарлиги остида ёҳуд ҳуқуқий шахс — корхона номидан ва унинг мулкий масъулияти остида амалга ошириладиган ташаббуси ва мустақиллик фаолиятидир.

Ишбилармон ССР Иттифоқи ва республикаларнинг қонун ҳужжатларида тақиқланмаган ҳар қандай турдаги хўжалик фаолиятини, шу жумладан тижорат воситачилигини амалга ошириши, савдо-харид, янги тузилма барпо этиш, маслаҳат ва бошқа фаолият билан шуғулланиши, шунингдек, қимматли қоғозлар билан операция ўтказиши мумкин.

2-модда. Ишбилармонлик тўғрисидаги қонунлар

Ишбилармонлик билан боғлиқ муносабатлар мулкчилик шаклларидан, фаолият тури ва соҳасидан қатъи назар, фуқаро қонунлари, ушбу қонун билан ва ССР Иттифоқи ҳамда республикаларнинг бошқа қонун ҳужжатлари билан тартибга солинади.

Агар ишбилармонлик фаолиятини амалга ошириш учун ишбилармон ҳуқуқий шахс бўлган корхонани барпо этса ёки сотиб олса, унинг фаолияти «СССРда корхоналар тўғрисида»ги СССР қонуни ва корхоналар тўғрисидаги бошқа қонунлар билан ҳам тартибга солинади, чунки ушбу қонунда бошқача тартиб кўзда тутилмаган.

Ажнабий фуқароларнинг, жумладан, давлат корхоналари мол-мулкини сотиб олиш соҳасидаги ишбилармонлик фаолияти хусусиятлари ССР Иттифоқи ва жумҳуриятларнинг СССР ҳудудидаги хорижий сармоялар тўғрисидаги қонунлари билан ҳам тартибга солинади.

Томонлардан бири хорижий кишилар ва ҳуқуқий шахслар бўлса, у ҳолдаги муносабатларда, агар халқаро шартномаларда ишбилармонлик фаолияти масалаларига оид ССР Иттифоқи қонунларида баён этилганидан бошқача қоидалар белгиланган бўлса халқаро шартнома қоидалари қўлланилади.

3-модда. Ишбилармонлик субъектлари

Ишбилармонлик билан:

СССРнинг ҳуқуқлари чекланмаган ҳар қандай фуқароси ССР Иттифоқи ва республикаларнинг қонун ҳужжатларида белгиланган тартибда; ССР Иттифоқи ва республикаларнинг қонун ҳужжатларида кўзда тутилган ҳолатлардан ташқари ҳар қандай ажнабий фуқаро ёки фуқаролиги бўлмаган шахс;

фуқаролар (шериклар) гуруҳи ишбилармонлар жамоаси шуғулланиши лозим.

Давлат идораларининг ишбилармонлик фаолиятини амалга ошириш билан боғлиқ бўлган вазифаларни ҳал этиш ёки шу фаолиятни назорат қилиш вазифалари зиммасига юклатилган раҳбар ходимлари ва мутахассислари ишбилармонлик фаолияти билан шуғулланишига йўл қўйилмайди.

4-модда. Ишбилармонлик шакллари

Фуқароларнинг мулки, шунингдек қонуний асосда олинган ва фойдаланиладиган мол-мулк асосида ишбилармонлик субъектлари амалга оширадиган хусусий ишбилармонлик ва жамоа ишбилармонлиги ишбилармонлик шаклларидир.

Давлат қонун доирасида амалга ошириладиган ҳар қандай шаклдаги ишбилармонликни ижтимоий фойдали фаолият деб тан олади ва уларни ҳуқуқий кафолатлар билан таъминлаб қўллаб-қувватлайди.

Ишбилармонлик ССР Иттифоқи ва республикаларнинг қонунларида белгиланган доираларда:

ёлланма меҳнатдан фойдаланмай;

ёлланма меҳнатдан фойдаланиб;

ҳуқуқий шахсни ташкил этиб;

ҳуқуқий шахсни ташкил этмай амалга оширилиши мумкин.

Башарти корхона раҳбари корхона мол-мулкининг мулк эгаси билан ёки шу мулкдор вакил қилган шахс (идора) билан шартнома асосида барча ҳуқуқлар ва вазифаларни олиб, ушбу қонун билан ишбилармон учун белгиланган тарзда масъул бўлса, унинг амалга оширадиган ишбилармонлик фаолияти ишбилармонликнинг алоҳида шакли ҳисобланади.

5-модда. Ишбилармоннинг ҳуқуқлари

Ишбилармон қуйидаги ҳуқуқларга эгадир:

ўз фаолиятини амалга ошириш учун ҳар қандай турдаги корхоналарни барпо этиш, бу корхоналарнинг ташкил этилиши ССР Иттифоқи ва республикаларининг қонун ҳужжатларига зид бўлмаса;

давлат корхоналарини ва мулкчиликнинг бошқа шаклларига асосланган корхоналарни, бошқа мол-мулклар ва мулкий ҳуқуқларни тўлалигича ёки қисман сотиб олиш;

ўз мол-мулки билан ва қонуний асосда олинган мол-мулк билан бошқа хўжалик субъектларининг фаолиятида қатнашиш;

томонларнинг келишуви асосида ҳуқуқий шахсларнинг ва фуқароларнинг мол-мулкидан фойдаланиш;

шартнома асосида ва қонунларда белгиланган бошқа шартлар билан ходимларни ёллаш ва бўшатиш;

ёллаш асосида ишловчи шахсларга ҳақ тўлаш шакллари, тизимлари ва миқдорларини ҳамда улар даромадларининг бошқа турларини мустақил белгилаш;

хўжалик фаолияти дастурини мустақил шакллантириш, ишлаб чиқарилган маҳсулот (иш, хизмат) етказиб берувчилар ва истеъмолчиларни танлаш, давлат эҳтиёжлари учун шартнома асосида иш бажариш ва маҳсулот етказиб бериш;

ССР Иттифоқи ва республикаларнинг қонун ҳужжатларига биноан нархлар ва тарифларни белгилаш;

пул маблағларини сақлаш, ҳисоб-китоб, қарз олиш ва касса операциялари барча турларини амалга ошириш учун банкларда ҳисоб варақасини очиш;

ишбилармонлик фаолиятидан тушган ҳамда солиқлар тўланиб, бошқа мажбурий тўловлар топширилгандан кейин қолган фойда (даромадни) бемалол тасарруф қилиш. Шартнома асосида ишбилармонлик фаолиятини амалга оширганда фойдани тақсимлаш шартнома билан тартибга солинади;

миқдори жиҳатидан чекланмаган ҳар қандай шахсий фойдани олиш;

қонунда белгиланган тартибда ижтимоий таъминот ва ижтимоий суғурта давлат тизимидан фойдаланиш;

ўз ҳуқуқларини ёки қонуний манфаатларини камситувчи давлат идоралари ва бошқа идораларнинг хатти-ҳаракати хусусида белгиланган тартибда шикоят қилиш;

ҳуқуқий шахслар учун қонунда белгиланган тартибда ташқи иқтисодий муносабатларнинг қатнашчиси бўлиб чиқиш;

«Валютани тартибга солиш тўғрисида»ги СССР қонунида белгиланган тартибда валюта операцияларини амалга ошириш.

6-модда. Ишбилармоннинг мажбуриятлари ва масъулияти

Ишбилармон:

ёллаш юзасидан ишга қабул қилинадиган фуқаролар билан шартномалар (контрактлар) тузишга, шунингдек зарур ҳолларда — меҳнат жамоалари номидан иш кўрувчи касаба уюшмалари билан ССР Иттифоқи ва республикаларнинг қонунларига биноан жамоа шартномаларини тузишга мажбурдир. Ишбилармон ёлланма ишчиларнинг ўз ижтимоий-иқтисодий манфаатларини ҳимоя қилиш учун касаба уюшмаларига бирлашишига тўсқинлик қилишга ҳақли эмас;

ёлланиб ишловчи шахсларнинг меҳнатига ССР Иттифоқи ва республикаларнинг қонун ҳужжатларида белгиланган энг оз миқдордан кам бўлмаган даражада ҳақ тўлашга;

ёлланиб ишловчи шахсларни суғурта қилиш юзасидан ажратмаларни ижтимоий суғурта давлат жамғармасига ССР Иттифоқи республикаларнинг қонунларида белгиланган тартибда ва миқдорларда тўлаб туришга;

ёлланиб ишловчи шахсларга қонунларга ва тузилган шартномалар (контрактлар)га биноан меҳнат шароитини таъминлашга;

амалдаги низомлар ва меъёрларга амал қилиб, экология хавфсизлигини, меҳнатни муҳофаза қилишни, хавфсизлик техникасини, ишлаб чиқариш гигиенаси ва санитариясини таъминлаш тадбирларини амалга оширишга;

истеъмолчиларнинг ҳуқуқларига ва қонуний манфаатларига риоя этишга, ишлаб чиқарилаётган маҳсулотлар (бажарилаётган ишлар, хизматлар)нинг тегишли сифатини таъминлашга;

ССР Иттифоқи ва республикаларнинг қонунларига мувофиқ рухсатнома олиниши лозим бўлган соҳалардаги фаолият учун махсус рухсатнома (лицензия) олишга мажбурдир.

Ҳуқуқий шахсни ташкил этмасдан ўз фаолиятини амалга оширадиган ишбилармон шу фаолият билан боғлиқ бўлган мажбуриятлар юзасидан ўзининг бутун мол-мулки билан жавоб беради, республикаларнинг қонун ҳужжатларига мувофиқ тортиб олиниши мумкин бўлмаган мол-мулк бундан мустаснодир.

Ўз фаолиятини шартнома асосида амалга оширувчи ишбилармон ўзи раҳбарлик қилаётган корхонанинг мажбуриятлари юзасидан ўзининг бутун мол-мулки билан жавоб беради, республикаларнинг қонун ҳужжатларига мувофиқ тортиб олиниши мумкин бўлмаган мол-мулк бундан мустаснодир. Шартномадан келиб чиқадиган мажбуриятларни бажармаганлик ёки тегишли тарзда бажармаганлик учун ҳам у мана шундай тарзда жавобгар бўлади.

7-модда. Ҳуқуқий шахсни барпо этмай ишбилармонлик фаолияти билан шуғулланувчи фуқароларни давлат рўйхатидан ўтказиш

Ҳуқуқий шахсни барпо этмай ишбилармонлик фаолияти билан шуғулланувчи фуқароларни давлат рўйхатидан ўтказиш ССР Иттифоқи ва республикаларнинг қонунларида белгилаб қўйиладиган тартибда амалга оширилади.

8-модда. Ишбилармонлик фаолиятини тўхтатиш

Ишбилармонлик фаолияти ишбилармоннинг ёки суднинг қарорига биноан тўхтатилади.

Ишбилармонлик фаолияти суд томонидан қуйидаги ҳолларда тўхтатилади:

ишбилармоннинг хонавайрон бўлганлиги тан олинганда;

қонун кўп марта ёки қўпол равишда бузилганда;

ишбилармон тақиқлаб қўйилган фаолият ёки махсус рухсатнома (лицензия) олишни талаб қиладиган фаолият билан ана шундай рухсатномасиз шуғулланганда;

экология хавфсизлиги қоидаларини бузганда;

республикаларнинг қонун ҳужжатларида кўзда тутилган бошқа асослар бўлган ҳолларда.

Ушбу моддада белгиланган ҳолларда ишбилармонлик фаолиятини тўхтатиш тўғрисида қарор қабул қилган суд ССР Иттифоқи ва республикаларнинг қонун ҳужжатларига мувофиқ равишда ишбилармонлик фаолиятини тўхтатиш тартиби ва муддатларини белгилаб беради.

Ишбилармон вафот этган тақдирда унинг ишбилармонлик фаолияти билан шуғулланиш ҳуқуқи ва вазифалари унинг меросхўрларига ўтади.

Битим асосида амалга ошириладиган ишбилармонлик фаолияти бундай битим муддати тугаганидан сўнг ёки томонлардан бири битимда кўзда тутилган ҳолларда ва тартибда битимни бекор қилиш тўғрисида ариза бергандан сўнг тўхтатилиши мумкин.

9-модда. Ишбилармонлик фаолиятидан олинадиган фойдадан ва ишбилармоннинг шахсий даромадидан солиқ олиш

Ҳуқуқий шахс ташкил этилиб ишбилармонлик фаолиятини амалга оширишдан олинган фойдадан «Корхоналар, бирлашмалар ва ташкилотлардан олинадиган солиқлар тўғрисида»ги СССР қонунида корхоналарга солиқ солиш учун белгиланган тартибда солиқ олинади. Бундай ҳолларда ишбилармоннинг шахсий даромадидан «СССР фуқароларидан, хорижий фуқаролардан ва фуқаролиги бўлмаган шахслардан олинадиган даромад солиғи тўғрисида»ги СССР қонунида белгилаб қўйилган тартибда солиқ олинади.

10-модда. Ишбилармонликни давлат томонидан қўллаб-қувватлаш

Давлат ишбилармоннинг ҳуқуқлари ва қонуний манфаатларига риоя этилишига кафолат беради, ишбилармонларнинг эркин, ҳалол рақобат қилишлари учун шароит яратади, уларнинг моддий ресурслардан ва буюмлардан, молия, меҳнат ресурсларидан, ахборотлардан ва табиат ресурсларидан фойдаланишларига тенг имкониятни таъминлайди. Ана шу ресурслар бозорини монополияга айлантиришга йўл қўймайди.

Давлат ишбилармонлик фаолияти кенг оммалашиши ва унинг самарадорлиги ортиши учун ишбилармонликни бевосита қўллаб-қувватлайдиган шароитларни яратади, жумладан ахборот, маслаҳат, илмий ва ўқув марказларини, шунингдек инновация ва суғурта жамғармаларини барпо этади.

11-модда. Ишбилармонларнинг ҳуқуқларини ҳимоя қилиш

Давлат идораси ёки ўзга идора ўз ваколатларига мос келмайдиган ҳужжатни қабул қилиши ёки қонун талаблари натижасида ишбилармоннинг ҳуқуқлари бузилса, у бундай ҳужжатни ҳақиқий эмас, деб топиш тўғрисида ариза билан судга мурожаат қилишга ҳақлидир.

Давлат идоралари ёки ўзга идораларнинг ёҳуд ишбилармон ҳуқуқларини бузган мансабдор шахсларнинг кўрсатмаларини бажариш натижасида, шунингдек бундай идоралар ёки мансабдор шахслар ишбилармонга нисбатан қонунларда кўзда тутилган мажбуриятларни тегишлича амалга оширмаганлиги оқибатида ишбилармонга етказилган зарар, шу жумладан қўлдан чиқарилган фойда ана шу идоралар томонидан тўланиши керак.

Зарарларни қоплаш тўғрисидаги низоларни суд ҳал қилади.

Совет Социалистик Республикалари Иттифоқининг Президенти
М. ГОРБАЧЕВ.
Москва, Кремль.
1991 йил 2 апрель.

СССР Олий Кенгашининг қарори

«СССРда фуқароларнинг ишбилармонлиги умумий асослари тўғрисида»ги СССР қонунини кучга киритиш ҳақида

СССР Олий Кенгаши **қарор қилади:**

1. «СССРда фуқароларнинг ишбилармонлиги умумий асослари тўғрисида»ги СССР қонуни матбуотда эълон қилинган пайтдан бошлаб кучга киритилсин.

2. Мазкур қонунга зид келмайдиган амалдаги қонун ҳужжатлари СССР Иттифоқи ва республикаларнинг қонунлари «СССРда фуқароларнинг ишбилармонлиги умумий асослари тўғрисида»ги СССР қонунига мувофиқлаштирилгунга қадар қўлланилаверади.

3. Республикалар ўз фаолиятини ҳуқуқий шахсни тузмай амалга ошираётган ишбилармонларни давлат рўйхатидан ўтказиш тартиби тўғрисида қонун қабул қилгунга қадар бундай рўйхатга олиш ишбилармоннинг истиқомат жойидаги халқ депутатлари район, шаҳар, шаҳардаги район советларининг ижроия комитетлари томонидан СССР Вазирлар Маҳкамаси тасдиқлайдиган вақтинчалик тартибга мувофиқ равишда ҳақ олмай амалга оширилади.

4. СССР Вазирлар Маҳкамаси:

СССР қонун ҳужжатларини «СССРда фуқароларнинг ишбилармонлиги умумий асослари тўғрисида»ги СССР қонунига мувофиқлаштиришга доир таклифларни СССР Олий Кенгашининг ҳозирги сессияси кўриб чиқиши учун тақдим этсин;

СССР ҳукуматининг қарорлари ва фармойишларини 1991 йил 1 июнга қадар мазкур қонунга мувофиқлаштирсин;

1991 йил 1 июнга қадар СССР вазирликлари ва идоралари мазкур қонунга зид меъёрий ҳужжатларни кўриб чиқиши ва бекор қилишини таъминласин;

1992 йил 1 январгача фуқаролар ишбилармонлик фаолиятини ривожлантиришга кўмаклашишнинг умумиттифоқ дастурини ишлаб чиқсин, унда жумладан ишбилармонлик фаолиятининг аҳоли саломатлигини муҳофаза қилишни яхшилашга, экология хавфсизлигини кучайтиришга ва атроф-муҳитни муҳофаза қилишга, озиқ-овқат маҳсулотлари ва халқ истеъмол моллари ишлаб чиқаришни кўпайтиришга қаратилган турларини давлат йўли билан қўллаб-қувватлаш чора-тадбирларини кўзда тутсин;

СССР Вазирлар Кенгашининг «Кичик корхоналарни барпо этиш ва ривожлантириш чоралари тўғрисида» 1990 йил 8 августда қабул қилинган 790-сонли қарори қандай бажарилаётганлигини 1991 йил 1 июнга қадар таҳлил этиб, шу асосда зарур қарорлар қабул қилсин.

5. «СССРда фуқароларнинг ишбилармонлиги умумий асослари тўғрисида»ги СССР қонуни кучга киритилган пайтдан бошлаб «Якка тартибдаги меҳнат фаолияти тўғрисида» 1986 йил 19 ноябрдаги СССР қонуни (СССР Олий Кенгашининг ахборотномаси, 1986 йил, 47-сон, 964-модда; 1988 йил, 11-сон, 174-модда) ўз кучини йўқотган, деб ҳисоблансин.

«Якка тартибдаги меҳнат фаолияти тўғрисида»ги СССР қонуни асосида ўз фаолиятини амалга ошираётган фуқаролар ушбу қарорда кўзда тутилган тартибда 1992 йил 1 январгача муддатда рўйхатдан ўтишлари керак. «Якка тартибдаги меҳнат фаолияти тўғрисида»ги СССР қонуни асосида ва шу қонунда белгиланган тартибда фуқароларга берилган патентлар ва рўйхатга олиш гувоҳномалари 1991 йил давомида ўз кучини сақлаб қолади.

«СССР фуқароларидан, хорижий фуқаролардан ва фуқаролиги бўлмаган шахслардан олинадиган даромад солиғи тўғрисида»ги СССР қонунига ўзгартишлар киритилгунга қадар мазкур қонуннинг 19-моддаси 2-банди, 20 ва 21-моддалари ўз фаолиятини ҳуқуқий шахсни тузмай амалга ошираётган ишбилармонларга нисбатан татбиқ этилсин.

СССР Олий Кенгашининг раиси
А. ЛУКЬЯНОВ.
Москва, Кремль.
1991 йил 4 апрель.

ФИКРЛАР КАМАЛАГИ

«Мулоқотга таклиф» сўроқномасига жавобан битилган кўплаб хатлар келди

Халқимизда «Овозингни эшитай...» деган чиройли ибора бор. Аввало, висол, кейин эса жонли каломга нима етсин! Дилга йўл топмоқлик, бир бирини тушунмоқлик шундай бошланади-да. Рўзноманинг 40-сонида эълон қилинган муштарийларимизга мурожаатимиз шу эзгу истак йўлидаги дастлабки қадам бўлди. Келган хатларда самимият ҳам, дард ҳам, мамнунлик-у бироз тажанглик ҳам ифодаланганки, уларни ўқиб бепарво қолиш мумкин эмас. Мактубларда бир сатр ҳам ғаразгўйлик йўқ, кенг далалар, баланд тоғлар, гавжум шаҳарлар нафаси уфурган қоғозларда умид ва ишонч сезилиб турибди.

Сўроқномага 153 та жавоб келди. Бугунги изланишлар даврида, эртанинг шакл-шамойили йўлида ҳар ишорадан ҳикмат қидираётган пайтда хатларга сингдирилган маъно изсиз кетмаслиги аниқ. Ҳозирча эса дастлабки таассуротларни баҳам кўрайлик.

Агар «Халқ сўзи»нинг қарийб 150 минг нусхада чоп этилаётганини, унинг ўқувчилари бундан ҳам кўп эканини (бир рўзномани икки-уч киши ўқиши мумкин) инобатга олсак, 153 та хат — денгиздан томчи. Алоҳида мавзулар юзасидан чиққан мақолаларга бағишланган хатларга солиштирганда ҳам бу рақам унча қувонарли эмас: Муҳтарема Улуғ қизининг «Ғойибдан садолар келур» мақоласи бўйича экстрасенс Г. Самадовага илтимослар ёзилган 2 мингга яқин мактуб олинди. Бу таққос атрофида мулоҳаза қиладиган бўлсак, республикада беморлар ва бахтсизлар (Г. Самадовага келган хатларда «менга бахт ато этинг» қабилидаги гаплар ҳам бор эди) жуда кўпу газета ўқийдиганлар оз экан-да, деган хулоса чиқариш мумкин. Бунда ҳам балки жон бордир, бироқ бир нарса ҳақиқат: ҳар куни шахсий дардлар, фожиалар ёзилган юзлаб хатлар оламиз. Уларда ветеранлар «ГАЗ-24» машинаси («Жигули» эмас) беришмаётганидан, пенсионерлар нафақанинг камлигидан, жабрдийдалар ҳуқуқ-тартибот маҳкамаларининг айрим ходимлари адолатсизлигидан, оилавий келишмовчиликлардан (бундай хатлар тобора камайиб бормоқда) нолиб ёзишади, шахсан ташриф буюриб, дардларини соатлаб тўкиб солишади. Албатта, буларни биз хизмат бурчи сифатида қабул қиламиз, озгина нафимиз тегса, шодмонмиз.

Муҳокама йўриғи ўз-ўзидан икки қутбда жамланаяпти: 1. шахсий; 2. ижтимоий манфаат. Бизга келаётган аксарият шикоятларда шахсий манфаатлар ифодаланган. Бироқ жамиятни соғломлаштириш, ҳаётни поклаш, адолатни устивор қилиш каби ижтимоий манфаатлар ҳимоя қилиниб, шу йўлда ҳаракатга чорловчи хатлар кам. Сўроқнома ҳам ижтимоий йўналишда эканлиги сабабли унга жавоб оз келгани бизни ажаблантирмади. Шахсий ва ижтимоий манфаатлар номутаносиблигининг боислари кўп. Бу жумлага ижтимоий худбинлик авж олиб кетганини, норасмий табақаланиш юзага келиб қолганини, давлат миқёсидаги қонун-қоида-ю тартиблар алоҳида шахснинг ҳақ-ҳуқуқларини тўла ҳимоя қила олмаётганини ва бошқаларни киритиш мумкин...

Хат ёзганлар турли касб соҳиблари: улар орасида ўқитувчилар, ўқувчилар, студентлар, пенсионерлар, шофёрлар, олимлар, шифокорлар ва бошқалар бор. «Касбларнинг йўқ саноғи» деган гап рост бўлса, бу борада ҳам мақтаниш ноўрин. Агар биз танлаб олган жавобларга қараб баҳо берилса, рўзномамизни хотин-қизлардан кўра эркаклар кўп ўқир экан, деган хулосага келиш мумкин. Мактубларнинг жуғрофияси ҳам «Халқ сўзи»нинг тарқалиш чегараси, ҳатто қадрланиш доирасини кўрсатиб тургандек. Биз, айниқса, самарқандлик ва наманганлик мухлисларимиздан хурсандмиз. Фарғонадан, Тошкенту Бухородан, Қорақалпоғистону Ўшдан, бошқа вилоятлардан хатлар ёзишди. Фақат Хоразм ва Қашқадарёдан ҳеч ким муносабат билдирмади. Бу далилнинг ўзиёқ келгусидаги ишларни қайта кўриб чиқишга ундайди.

Мулоқотга қўшилган муштарийларимизнинг ёши ҳам ҳар хил. Улар сафида 8-синф ўқувчиси (С. Раҳимова, Андижон)дан бошлаб саксонни қоралаб қолган отахон (А. Набихўжаев, Тошкент)гача бор.

Саволларга қайтарилган жавоблар турлича. Шуниси қувончлики, бизда ҳам фикрлар хилма-хиллиги шаклланмоқда, ўз эътиқодига, дунёқарашига эга кишилар пайдо бўлишмоқда. Боз устига, муносабат билдирилганда салмоқли далиллар келтирилган, аниқ мисоллар кўрсатилган. Шунингдек, масалага онгли ёндашилгани ҳам сезилиб турибди: ҳеч ким нуқул «ҳа» ёки «йўқ» деб жавоб қайтармаган, баъзи саволларни маъқулласа, баъзиларини инкор этган.

«Сизнингча, рўзнома ўз услубини ва йўналишини топа олаяптими?» деган саволга 144 киши ижобий жавоб берган, 4 киши «ҳаракат қилаяпти» деган, 5 нафар мухлисимиз рўзнома уларнинг ишончини оқламаётганини баён этган. Жумладан, М. Нурматов, Ж. Рўзиев, С. Исаев (Паркент) муросасизлик чегарасида туриб фикр билдиришган ва «қоғоз увол бўлаяпти» деб ачинишган. Улар фақат ёмонлаш билан чекланмай, ўз эътирозларини кенгроқ шарҳлаб берганларида амалий ишга нафи тегарди. Инсоф билан айтганда, «Халқ сўзи» дастлабки сонларидаёқ ўз қиёфасига эга бўлишга интилаётгани аниқ. Ш. Тўлаганов ва А. Умаров (Тошкент)ларнинг самимий истаклари фойдадан холи эмас. Улар «Известия» рўзномасини ибрат қилиб кўрсатганлар. Пардабой Кубаев (Самарқанд)нинг хати эса ҳар қандай жиззакиликдан холи, самимият билан ёзилган, унда ижодий жамоамизга ёрдам берувчи маслаҳатлар баён қилинган. Рўзнома ҳаётнинг теран қатламларига ҳали чуқур кириб бора олмаётганини эътироф этиб, бир вақтлар журналистлар кўп вақтларини халқ орасида ўтказиб, бир косада овқат еб, деҳқон шийпонида тунаб очерклар ёзганликларини эслатади, марҳум Саид Назар, Акмал Пўлат, ҳозир «Ғунча» журнали муҳаррири Яйра Саъдуллаевани шундай ҳолда кўрганини ёзади.

Эътирозларнинг асосий қисми баъзи расмий ҳужжатлар, йиғилишларнинг ҳисоботлари барча нашрларда кўчириб босилиши муштарийни ранжитаётгани, баъзан тушунилиши қийин сўзлар, иборалар изоҳсиз қўлланилаётганига доирдир.

«Рўзномада ҳамма нарса ҳақида бемалол ёзиш мумкин, деб ўйлайсизми?» деган саволга қайтарилган жавобларда одамларимизнинг нечоғлик зукко эканликлари намоён бўлганга ўхшайди. Аксарият, яъни 127 киши «Ҳа» дейиш билан бирга, «ўзбекона шармҳаё доирасида» (А. Суюнов, Сирдарё), «марҳумларга...» (Ю. Атоева, М. Бобоқулов, Самарқанд), ҳатто «раҳбарларга (Д. Луқмонова, Жиззах) тил теккизмаслик» шартларини қўядилар. Бир гуруҳ муштарийлар ошкоралик ҳали оғизда эканлиги, рўзномада ҳамма нарсани очиқ ёзишга «тепа»дан рухсат беришмаслигини (Т. Йўлдошев, Тошкент, Н. Орипов, Андижон) таъкидлайдилар. Шу ўринда бизнинг бироз андишамиз бор. Энг кичик ахборотдан йирик асаргача муаллиф имзоси билан эълон қилинар экан, бу — азоби ҳам, роҳати ҳам ўша кишига тааллуқли, дегани. Ақлли одам ҳеч вақт ўзини жарга мақсадсиз ташламайди ёки болтанинг тиғига бошини қўймайди. Бизда шундай тартиблар жорий қилинганки, улар сўз эркинлигини қафасга тиқиб қўяди. Масалан, суд-табобат текшируви хулосасига ҳақиқатга зид бўлса ҳам журналист эътироз билдира олмайди ёки жиноят иши судда кўрилмагунча ташқаридан ҳеч ким, жумладан матбуот ходимининг ҳам аралашуви таъқиқланади ва ҳоказо. Баъзан энг керакли ҳужжатлар темир сандиқларда сақланади ва бировга кўрсатилмайди, ҳолбуки инсон тақдири ўша қоғозга боғлиқ бўлади. Матбуот ҳақидаги қонун лойиҳаларининг бирида «ғайри-қонуний хатти-ҳаракатлар» учун журналистга 50 минг сўмгача жарима солиш белгилаб қўйилганини кўпчилик билади. Хуллас, ҳақиқат жангларида биз фақат сизнинг кўмагингизга ва ҳимоянгизга суянамиз, ҳурматли муштарийлар. Шундай ҳолатлар бўладики, журналистга ҳеч ким ёрдам бера олмайди, фақат ўзининг тўғри сўзи уни қутқаради. Тўғри сўзни топиш эса осон эмас.

Рўзноманинг безатилишини кўпчилик (131 киши) маъқуллаган, қолганлар эса «бунинг аҳамияти йўқ, мазмунли мақолалар берилсин» қабилида ёки безаклардан тежаб фойдаланиш (Қ. Акбаров, Наманган) кераклиги юзасидан фикрлар билдирган.

Ўзбекистон Олий Кенгаши нашрининг ислом динига муносабатини 95 фоиз муштарийлар тўғри, деб топишган. Шунингдек, рўзнома ҳеч бир партия ва динга мансуб бўлмаслиги, яъни холис туриши, одамларни «динга киритиш»га зўрма-зўракилик билан уриниш ҳолларига йўл қўймаслик, мақолаларни одамларнинг кайфиятига қараб эълон қилиш ҳақида жўяли таклифлар бор. Яна шариат ҳуқуқлари ва талаблари, Муҳаммад алайҳиссалом жаноблари ҳамда авлиёларнинг ҳаёти ҳақида ёзилган, диния ўқув юртларидаги таълим жараёнларини ёритувчи, қишлоқ ва шаҳарлардаги амалий ишлар (масжидлар қурилиши, маърифат йўлидаги саъй-ҳаракатлар)ни («С. Юсупов, Тошкент, А. Бекжонов, Қорақалпоғистон, Н. Қурбонбоев, Сирдарё, Р. Умматов, Ҳ. Жалилов, Наманган») акс эттирувчи мақолалардан умид қиладилар, рўзномани муқаддас исломнинг софлиги учун курашга чорлаб, олдин қавм орасида обрўсини йўқотган, энди эса дин ниқобини кийиб ваъзхонлик қилиб юрган кимсаларни аямай фош қилишни сўрайдилар. Муштарийлар рўзнома саҳифаларига назоратдан ўтмаган маълумотлар чиқиб кетишидан хавфсирайдилар ва ислом йўриқлари ҳафтанинг жума кунлари бериб борилишини ўтиниб илтимос қиладилар.

Энг яхши мақолалар ҳақидаги саволга ҳар ким ўз таъбирича жавоб берган; биров ЎзТАГнинг «Ниҳоллар эрта экилди» хабарини (Б. Хонкелдиева, Жиззах) эътироф этса, бошқа бир газетхон барча мақолалар ёққанини (Э. Бўлтаков, Самарқанд) маълум қилишади. Л. Намозова (Тошкент) ва Н. Тожибоев (Наманган) деярли ҳар бир сондан ўзларига ёққан мақолаларни батафсил ёзиб юборганлар. Рўзнома ижодий жамоаси шаънига самимий тилаклар билдирилган хатлар кўп. Ю. Акрамов (Бухоро, механик) эса бошқачароқ таклиф билан чиққан: «Рўзномада 40 фоиз журналистлар ишлашини хоҳлайман, қолган 60 фоизи ўз хоҳиши билан кетгани маъқул, улар кимлар эканлиги ўзларига маълум». Мухлисларимиз матбуот, радио ва телевидениеда номлари тилга тушган машҳур журналистларни бирма-бир санаб, уларнинг «Халқ сўзи»да ишлашларини хоҳлайдилар.

Совет даврида етишиб чиққан миллий сиёсий арбоблар, қатағон даврининг беайб қурбонлари — миллатнинг бевақт сўлган гуллари ҳаётини халққа маълум қилишда (Д. Мирзакаримова, Фарғона) журналистларнинг кўзига нур, бармоғига қувват тилайдилар. Ниҳоят, ўз даврининг содиқ фарзанди Шароф Рашидов ҳақида бор ҳақиқатни айтиш фурсати (Ҳ. Каримов, Тошкент) келганини эслатишади, унинг таржимаи ҳолини холисона ёзиш ёш авлод тарбиясида муҳим моҳият касб этарди.

«Рўзномани сотиб олиб ўқияпсизми?» деган саволга қайтарилган жавобларнинг аксариятида обуна бўлганлик (128 киши) изҳор этилса-да, шаҳарларда уни дўкондан сотиб олиш афзал эканини, рўзноманинг шу кунги сони оқшом пайти келишини маълум қилишган.

«Обуна бўлиш ниятингиз борми?» деган саволга 90 фоиз ижобий жавоб берган, қолганлар эса иккиланишаётганини, умидлари йил охиригача оқлансагина ёзилишларини маълум қилишган.

Сўнгги савол («Хат юборган бўлсангиз, унинг тақдиридан қониқдингизми?») натижалари бизни ўз имкониятларимиз устида жиддий ўйлаб кўришга ундайди. Жавоб берганларнинг бир қисми ўз норозилигини билдирган. Жумладан, А. Абдуазизов (Термиз) «Известия»га нечта хат ёзсам, қолдирмай жавоб беради, Тошкентдан эса — аксинча, дейди мактубида. Бу ҳолни эътироф этамиз ва хатони тузатамиз.

...Дастлабки сиртқи мулоқотнинг тўла бўлмаган ҳисоботи шундан иборат. Икки томон учун ҳам фойдали бу машварат тафаккурга анчагина озуқ беради, масалаларнинг янги қирралари, ҳали очилмаган қўриқлар ҳақида ўйлаб кўришга ундайди. Бундай самимий суҳбатлар мунаввар уфқлар сари чорласа, салмоқли ва нодир маҳсуллар берса ажаб эмас. Албатта, илк марта учирма бўлган 40 дона эзгулик қалдирғочларининг манзили ёруғ бўлсин. Ҳозирча эса «Халқ сўзи»нинг 40 мингтинчи сони чиққанда ҳам фақат эзгулик, яхшилик жарчиси бўлиб қолсин, муштарийлари ҳам минг қисса кўпайсин, деган тоза умидда муқим тўхтаймиз.

Йўлдош ИСМОИЛ
Баратбой ўғли.
Ҳаким САТТОРИ,
«Халқ сўзи»нинг
ўз мухбирлари.

ИЖТИМОИЙ МУҲОФАЗА

Самарқанддаги «Электробитмаш» ишлаб чиқариш бирлашмасида истеъмол молларининг нархи кўтарилиши муносабати билан ҳар бир ишчининг ойлик маошига 25 сўмдан қўшиб бериладиган бўлди. Бир йиллик миқдори 456 минг сўмни ташкил этадиган бу маблағ бирлашма ижтимоий равнақи фондидан тўланмоқда.

Шугина эмас. Корхона ўз ишчи ва хизматчиларига имтиёз яратиш мақсадида қўшимча резервларни ҳам излаб топмоқда. Шу йўл билан бирлашманинг 380 ўринли боғчасида тарбияланаётган кичкинтойлар учун тўланадиган ҳақни ҳам корхона ўз зиммасига олди. Афғонистонда хизмат бурчини бажариб қайтган 20 нафар ишчининг ойлик маошига 30 сўмдан қўшиб берилаяпти. Бирлашмада ишлаб кетган пенсионерлар қанча ишлаганлигидан қатъи назар уларнинг нафақа пулига 20 сўмдан қўшимча бериб бориладиган бўлди. Бунинг учун корхона томонидан 3500 сўм ажратилди. Эндиликда бирлашманинг 10 та цехида меҳнат қилаётган ишчиларни бепул овқат билан таъминлаш масаласи ҳал этилмоқда.

ШАНБАЛИК ТЎЛҚИНИДА

20 апрель — умумхалқ ҳашари куни Қоракўл районидаги пахта тозалаш заводи меҳнат жамоаси 15 тонна момиқ, 150 тонна тола ва 250 тонна чигит ишлаб чиқаради. Шу куни завод теварак атрофига ва ҳовлисига 800 минг туп мевали ва манзарали дарахт кўчатлари ўтказилади. Ҳашардан тушган маблағнинг 3 минг сўми завод ҳисобидаги уруш ногиронлари, кам таъминланган оилалар ва меҳнат фахрияларига ёрдам сифатида берилади.

Ечимини кутаётган муаммолар

БИР ҚУЛТУМ СУВ

УНИНГ ҚИММАТИ ПРЕЗИДЕНТ ФАРМОНИГА МУНОСАБАТ БИЛАН ЎЛЧАНАДИ

Кейинги пайтда бир одат кучайди: нима гап очилса, биздаги ҳолат хориждаги аҳволга қиёсланади. Тошкент вилоятини ичимлик сув билан таъминлаш трести бошқарувчиси Ҳикмат Шамсиев ҳам суҳбат чоғи шу тамойилдан ҳоли бўла олмади. У Японияда хонадонларни сув билан таъминлаш тармоқлари таърифини обдон қиёмига етказди. Бир томони ҳайратлансак, таҳассуб қилсак арзигулик тажриба. Маълум бўлдики, у ерда водопровод уч қувурли. Айтайлик, ишдан келиб ювинмоқчисиз. Биринчи жўмракни очсангиз, ванна денгиз сувига тўлади. Уй бекаси кир-чир ювмоқчи. Марҳамат, иккинчи жўмракдан шу мақсад учун махсус сув олиш мумкин. Ичишу овқатга яна бошқа — учинчи жўмрак суви ишлатилади.

Бунчалик «серҳашам» сув тармоғи нимага керак? Буни биздаги лойиҳачи ҳатто етти ухлаб тушида ҳам кўролмайди. Мабодо бирон «хаёлпараст» топилиб қолса, хўжасизлик, халқ мулкини совуришда айбланиб, минг бор азоб билан ўлиб кетганидан кейин ҳам гўрига етти қават тош қалаб юрамиз.

Билдикки, ўша Японияда нуқтаи назару андозалар бўлакча. Ичимлик сувда ювиниш, кир чайиш шаккоклик, ҳисобини билмаслик саналади. Дарвоқе, ҳар бир хонадонда яна бир «ортиқча» ускуна бор. Бу — сув ўлчагич. Керагини оласиз, ортиқча оқизиб қўймайсиз. Чунки ҳар томчининг аниқ ҳисоби бор. Бекор оқса — ортиқча ҳақ тўлайсиз. Тийин билан, сўм билан диёнатга даъват бу.

— Бизда-чи? — Шамсиев оғир тин олиб, аччиқ кулимсиради. — Кўрманг ҳам, куйманг ҳам. Хонадонларга сув ўлчагич ўрнатиш хаёлимизда йўқ. Магистрал қувурдан сув олувчи 200 абонентимиз бор. Шундан 58 тасида сув ўлчагич ўрнатилган. Бемаъниликни қарангки, бундай ускунани ўрнатиш хўжалик ихтиёрида, сув билан таъминлаш, унга ҳақ ундиришга масъул — биз...

Шамсиевнинг куйинганича бор. Моддий ресурслар таъминоти низомига кўра бундай ускуналар бевосита абонентларга тақсимлаб берилади. Демак, гап хўжаликка бориб, тақалади, масала «қишлоқ отаси»нинг раъйига қараб ҳал бўлади. Раис ёки директор янгича фикрловчи, ҳисоб-китобли чиқса-ку бир нав. Бироқ акси бўлса-чи? «Ортиқча» харажатга тоқати бўлмаса-чи? Яна эски ҳангома: сув ўлчагич ускунаси ўрнатилмай туриб, қувурларга сув очиб юборилади. Ҳисобсиз сув эса чекка-чеккада ариқларга оқиб ётади. Табиийки, ичимлик сув қувурларини ўтказиш чоғидаёқ лойиҳа талабларига риоя қилинмайди.

Ҳозир вилоят бўйича мана шу пала-партишлик оқибатларини бартараф этиш — мавжуд сув йўлларининг ўзида лойиҳа иншоотларини қуриш учун 4,5 миллион сўм атрофида қўшимча маблағ сарфлаш талаб этилади. Энди қишлоқларни водопроводлаштириш чоғида ҳовузлар кўмиб юборилиши туфайли юрт бошига тушган кулфатлар зиёнини бир хомчўт қилиб кўринг-а. Ҳа, фойдадан кўра зарари кўпроқ. Бу кулфатлар, йўқотишлар сабаби ўша «қишлоқ оталари»нинг билимсизлиги, уқувсизлиги, ҳамма нарсани ўз қаричи билан ўлчашларидан бошқа нарса эмас.

Қисқаси, аллақачонлар барпо этилган, одамлар йиллаб баҳраманд бўлиб келаётган ичимлик сув қувурларидан фойдаланишнинг бугунги аҳволи кишида ачинишдан бошқа ҳиссиётларни ҳам уйғотади. Бефарқлик шунчаликки, сув сарфини ҳеч ким ўйламайди. Жўмракдан оқиб турибдими — бас. Ҳолбуки, сувнинг баҳоси ошиб бормоқда. Тешик-ёриқ қувурлардан отилиб ётган тиниқ сувга бир қараб қўямиз-у ўтиб кетаверамиз, унинг ҳар томчиси тиллага тенглигини хаёлимизга келтирмаймиз.

Кейинги вақтда Орджоникидзе, Калинин, Тошкент, Янгийўл, Чиноз районларида қишлоқ аҳолисини ичимлик сув билан таъминлашда узилиш кўпайди. Аммо энг ташвишли ҳолат шундан иборатки, ҳозир хўжаликлар ҳудудидаги 2,5 минг километр масофага чўзилган қувурнинг ярмидан кўпроғи яроқсиз. Кўп жойларда қувурлар қурилишлар, хўжалик ишлари чоғида тешилиб, пачақланган. Уларни таъмирлашга 15—17 миллион сўм маблағ керак.

Томорқага ер бериш яхши, албатта. Районларда бутун-бутун қишлоқлар қад ростлаяпти. Хусусан, Калинин районидаги «Назарбек» ва «Хасково» давлат хўжаликлари ҳудудида катта-катта манзилгоҳлар пайдо бўлди. Айни пайтда ичимлик сув шахобчаларини қуришда бошбошдоқлик ҳам кучайди. Турли кооперативлар трест билан ҳисоблашмай, қишлоқларни водопроводлаштириш ишларини бажаришга киришмоқдалар. Бунда эски қувурлар имконияти мутлақо ҳисобга олинмаётир. Тошкент районидаги «Ўзбекистон ССР 50 йиллиги» жамоа хўжалигида қувурлар чириб, илма-тешик бўлиб кетган жойлар кўп. Тошкент участкасининг бошлиғи Аҳмаджон Абдиев куюниб шундай деди:

— Беш-олти йил илгари тасарруфимиздаги қишлоқлар учун 45 минг кубометр сув етарли эди. Ҳозир ҳар куни 80 минг кубометр тарқатаяпмиз. Лекин шу ҳам етмаяпти. Сув йўқ деб нолийдиганлар кўпайиб кетди. Нима, шу муддатда аҳоли, хўжаликлар икки марта кўпайдими? Йўқ, хўжасизлик, бошбошдоқлик кучайди.

Ҳақ гап. Яна ўша «Ўзбекистон ССР 50 йиллиги» жамоа хўжалигини олиб кўрайлик. «Сувчи» кооперативи шу хўжалик, унга қўшни дам олиш уйи билан шартнома тузиб, ички сув йўлларини тамомила таъмирламоқчи. Афсуски, ҳар икки томон ҳам ичимлик сув билан таъминловчи Тошкент бўлими ила ҳисоблашмоқчи эмас. Ахир кейин шу қувурларни ўша жамоа ишлатади-ку!

Сув осмондан тушмаяпти. Уни неча ўнлаб километр олисдан, қанча чуқурликдан тортиб олиб келишмоқда. Ҳар томчиси ардоқда бўлиши керак. Бу ҳақда Ғалаба таъмирлаш-фойдаланиш участкаси устаси Иброҳим Холматов ташвишланиб гапирди:

— Биз уқувсизлигимиз, эртани кўролмаслигимиз оқибатида бутун бошли Орол денгизини бой бериб қўйдик. Ер ости суви ҳам чекланган, уни тежаш зарур. Афсуски, шу ноёб неъматга ҳозирги муносабатни эгасизлик, хўжасизлик деб баҳолашнинг ўзи етарли эмас. Бу келгуси авлодларимиз олдида жиноятдир.

Трестдаги суҳбат чоғида узундан-узоқ бир рўйхатни кўрсатишди: «Булар — биздан қарздор хўжаликлар» дейишди. Чиноз, Янгийўл, Калинин, Тошкент, Орджоникидзе районларининг не-не донгдор хўжаликлари ичимлик сув таъминоти тресги билан ҳисоб-китобни йиллаб пайсалга солишаётгани таажжубланарли. Уларнинг хатти-ҳаракатларини бир халқ мақоли билан изоҳлаш мумкин: «Олаётганда кирар жоним, бераётганда чиқар жоним». Айтайлик, Собир Раҳимов номли жамоа хўжалиги трестдан 22 минг 50 сўм, Охунбобоев номли жамоа хўжалиги 32 минг 511 сўм, «Назарбек» давлат хўжалиги 10 минг 500 сўм қарздор. Умуман трест истеъмолчилардан йиллаб ундириб ололмаётган маблағ бир неча юз минг сўмни ташкил этади. Табиийки, бу ҳол эски қувурларни, қудуқларни таъмирлаш, сувчиларнинг моддий-маиший шароитларини яхшилаш тадбирларини пул билан таъминлашни мушкуллаштириб юбормоқда.

— Тўпланиб қолган муаммоларимиз енгил-елпи эмас, — деди чуқур ўйланиб Ҳикмат Шамсиев. — Фақат Тошкент участкамизда тўланмаган қарзлар 260 минг сўмдан ошиқ. Энди мана бу рақамга эътибор беринг: сўнгги бир йилда шу участкамизда 21 маротаба турли фалокат содир бўлди. Бу нима дегани? Ўша эски ҳангома — қувурлар яроқсиз, вақт-бевақт тешилиб, ёрилиши тезлашди. Таъмирлаш учун эса на қувур топасиз, на маблағ етказиб бероласиз. Шу боис махсус кўчма колоннамиз таъмирлаш ишлари ҳажмини атиги 65,6 фоиз бажарди. Биз ускуна ва қувурлар билан таъминлашни марказлаштиришни таклиф қилаяпмиз. Лекин турли тўғаноқлар, идоралараро тортишувлар ниятимиз рўёбга чиқишига йўл бермаяпти.

Трест бўлинмаларида бўлиб, одамлар билан суҳбатлашсангиз, янги-янги муаммоларга дуч келасиз. Чунончи, Ғалаба участкаси бош механиги Василий Табуновнинг мулоҳазаларини бир тинглаб кўринг-а. Василий Григорьевичнинг «хўжалиги» катта. Участкадаги ҳамма насосу, хлорлаш ускуналари бир маромда ишлаши учун шу киши масъул. Сиртдан қараганда ҳаммаси осон: насослар ишлаб турибди, сув отилиб чиқаяпти...

— Аслида-чи? — ўз-ўзига савол беради Табунов ва унга жавоб излаб, мулоҳаза юритади. — Қудуқларнинг ораси 2,5—3 километр. Биронта насос тўхтаб қолса, ашқол-дашқолни ортмоқлаб югургиланг-чи! Машина — анқонинг уруғи. Участкамизда иш сменали, икки машинага беш ҳайдовчи. Лекин машиналари тушмагур 2—3 ойлаб устахонадан чиқмайди.

Бироқ участкада қўлни қовуштириб ўтиришгани йўқ. Сув тортиш салмоғини ошириш, эскириб қолган қудуқларга иккинчи умр бағишлаш иштиёқи устун. Василий Григорьевич бош бўлиб, тўлиб қолган қудуқларни тозалашнинг камхарж, лекин ғоят самарали усули ишлаб чиқилиб, жорий этилди. Афсуски, жонкуяр рационализаторларнинг шу фойдали таклифлари ҳам вақтида етарли рағбатлантирилмади, бошқа жойларда қўлланиш чораси кўрилмади. Бунга зарурат қанчалик катта эканлигини кўрсатувчи бир-икки рақамни келтириш ўринли. Вилоятда аҳоли учун ичимлик сув олинаётган 850—900 қудуқнинг 350—400 таси таъмирлашга муҳтож. Демак, ишлаб чиқариш жараёнини такомиллаштириш иштиёқмандларининг саъй-ҳаракатларига аслида эҳтиёж бекиёс.

Сувчиларнинг меҳнат шароити оғир. Нам жой соғлиқ, гоҳи пайтлари ҳаёт учун хатарли. Махсус иш кийимлари, пойафзал етарли берилмайди.

— Сув қувурлари йўлида, қудуқларда созлаш ишларини бажарамиз, — деди шу участка устаси Иброҳим Холматов. — Қудуқларда ҳидсиз, рангсиз газлар тўпланиб қолиши ҳоллари учрайди. Лекин махсус лампаларни ололмаяпмиз. Улар бамисоли Аловуддиннинг афсонавий шамчироғига ўхшайди, овозаси эшитилади-ю, ўзи кўринмайди. Ҳимоя бош кийимлари, пайвандчи ускуналари ҳам йўқ ҳисоби.

— Қишлоқ аҳолисини ичимлик сув билан таъминлашни тезлаштириш ҳақидаги фармон бизга амалий дастур бўлди, албатта, — деди сўзини давом эттириб Ҳикмат Шамсиев. — Сўнгги бир йилда Чиноз райони ҳудудида 14,5 километр узунликдаги биринчи ва иккинчи водовод участкалари, Янгийўлда 7,5 километрлик «Халқобод» водоводи ишга туширилди. Янги насос станциялари фойдаланишга топширилиб, саноат базамизни кенгайтириб олдик. Катта ҳажмда қурилиш-монтаж ишлари бажарилди.

Трест жамоасининг бу йилги юмушлари миқёси яна ҳам кенг. 2-бош сув иншоотини, янги водовод тармоқларини барпо этиш мўлжалланмоқда. Тошкент районининг ўзида 1020 миллиметрли 7 ва 17 водоводлар қуриб битказилади. Умуман жорий йилда 2 миллион 167 минг сўмлик қурилиш-монтаж ишлари бажарилади.

Бозор иқтисоди сув етказиб берувчилар билан истеъмолчилар муносабатларига аниқлик киритиши шубҳасиз. Табиийки, энг аввало ҳисоб-китобда тартиб ўрнатилади. Не не меҳнат ва сарф-харажат эвазига қувурлар орқали олиб келинган зилол сув ўзининг ҳақиқий баҳосини топади. Янги йилдан хўжаликлар ишлаб чиқариш эҳтиёжи учун ишлатаётган ҳар куб метр сувнинг нархи 29 тийинга кўтарилди. Энди ўзини билган раҳбар қувурдан отилиб ётган сув жилосида осмонга совурилаётган маблағни кўриши шубҳасиз. Худди шу боис тежамкорлик ҳисси кучайса, сув ва унинг мироблари эҳтиёжига муносабат ўзгарса ажабмас.

Шояд шундай бўлса, жўмракдан оқиб ётган марварид томчилар ҳақиқий баҳосини топса.

Жўра САЪДУЛЛА.

КИЧИК КОРХОНАНИНГ ЯНГИ МАҲСУЛОТИ

Қўқондаги «Ўзбекистон» кичик корхонасида болалар арғимчоқлари ҳамда дала ҳовлиларига мосланган йиғма стол-стуллар ишлаб чиқариш йўлга қўйилди. Корхона аъзолари бу маҳсулотларни тайёрлаш учун кўплаб ёғоч тахта харид қилишмади. Улар дастлабки тажриба тариқасида бозордан ёғоч чиқиндиларини сотиб олиб ушбу маҳсулот турларини яратишди. Янги маҳсулотларнинг шаҳардаги «Гўзал» универмагида сотувга қўйилган дастлабки нусхалари харидорлар дидига мослиги, бежиримлиги ва қулайлиги билан барчага манзур бўлди.

Корхона аъзолари йил охиригача яна 10 минг дона болалар арғимчоқлари, 600 га йиғма стол-стул тайёрлаб бериш ниятида. Бунинг учун имконият етарли. Усталар вилоятдаги «Бағдод» тажриба мебель фабрикаси билан ўзаро ёрдам кўрсатиш бўйича шартлашиб олишди. Шунга кўра мебель фабрикасидан чиққан чиқиндилардан янги маҳсулотлар тайёрлашда фойдаланиладиган бўлди.

Тошкент давлат цирки майдонида Тошкенбой Эгамбердиев хиёбонига асос солинди. Катта цирк артистлари сулоласининг салафи бўлмиш Т. Эгамбердиевнинг 125 йиллик юбилейи нишонланаётган айни пайтда бу қутлуғ ишнинг амалга оширилганлиги барча мухлисларни қувонтирди.

СУРАТДА: хиёбонга дастлабки кўчат ва гуллар ўтқазилмоқда.

Ф. ҚУРБОНБОЕВ (ЎзТАГ) олган сурат.

ЖИНОЯТГА РЎБАРЎ

ТОШКЕНТ ВИЛОЯТ ДАВЛАТ АВТОИНСПЕКЦИЯСИ БОШЛИҒИ М. АҲМЕДОВ МУХБИРИМИЗ САВОЛЛАРИГА ЖАВОБ БЕРАДИ

— Маъмур Маҳмудович, суҳбатни ноодатий саволдан бошламоқчиман: Давлат автомобиль назорати (ДАН) назоратчиси деганда одамларнинг кўз олдига кўчада турволиб қоидабузар ҳайдовчилар ҳисобига чўнтагини қаппайтириш пайида бўлган формали кишилар келади. Автоназоратчининг қонуний жарима ва қонунсиз чўтал йиғишдан бошқа иши ҳам борми?

— Келинг, жавобни автоназоратчининг ноодатий вазифаларини санашдан бошлай: ўтган йили вилоят Давлат автомобиль назорати ходимлари ўн битта қароқчиларча ҳужум, еттита босқинчилик, учта номусга тажовуз қилиш каби жиноятларни очишда иштирок этдилар, гиёҳвандлик моддаларини сақлаш ва сотиш бўйича 34 ҳодисани қўлга туширдилар, 49 та олиб қочилган автомобилни эгаларига қайтардилар, 19 марта безорилик ҳолларининг олдини олишди.

— Нима, чиндан ҳам булар автомобиль назорати инспекторларининг вазифасига кирадими?

— Бевосита бўлмаса-да, лекин қайсидир жиҳатлари билан боғлиқлиги бор. Чунки, ҳозир техника асрида жиноятларнинг кўпи автомобиль иштирокида амалга оширилади, шундай бўлгач, жиноятчиликка қарши умумий курашда қатнашишга тўғри келади. Ҳатто Бўка, Паркентдаги миллий низоларни бостиришда ҳам ходимларимиз бевосита жиноятга қарши курашувчи милиция ходимлари билан баравар қатнашдилар. Буларку майли-я, гоҳида сенга ҳеч қандай алоқаси йўқ жиноятлар рўй бергани учун таъна-дашномлар ҳам эшитасан.

— Масалан?

— Масалан, киракашлик оқибатида содир бўладиган қароқчиликни олинг. Ҳайдовчи йўловчи ваъда қилган мўмай пулга учиб, уни Ҳиротга бўлса ҳам ғизиллатиб элтиб қўйишга шошилади. Хилватроқ жойга етгач миясига зарб тушади ёки биқинига пичоқ тиралади: «Чиқар чўнтагингдагини», «Машинани ташлаб, орқангга қарамай жўна» кабилар. Бордию агар ўша машинани жиноят содир этилмасидан олдин йўлда автоназоратчи тўхтатиб суриштирса, ҳайдовчи йўловчиларини: «Акам, укам, тоғам» деб таништиради ёки «Машина меники, булар кимлиги билан нима ишинг бор!» деб дўқ уради. Ахир ҳайдовчининг пешонасига «киракаш», йўловчининг пешонасига «қароқчи, каллакесар» деб ёзиб қўйилмаган-ку! Каллакесарлик рўй берганидан сўнг эса «ГАИ қаёққа қараяпти!» деган айбномалар тақилади.

— Автомобилга қайтайлик. Зеро, автоҳалокатлар оқибатида ҳаётдан кўз юмаётганлар бошқа жиноятлар натижасида ўлаётганлардан кўра кўпроқ бўлиб, мамлакат миқёсида йилига 60—70 минг кишини ташкил этаяпти. Яъни, ҳар йили автоҳодисаларда бутун бир шаҳар аҳолиси ҳалок бўлмоқда! Умрбод майиб-мажруҳликка маҳкумлар эса бундан бирнеча баравар кўп. Биргина пойтахт вилоятида ўтган йили кўча ва йўллардаги ҳодисалар туфайли 511 инсон ҳаёт билан видолашди, 2404 ҳайдовчи, йўловчи ва пиёда тан жароҳати олди. Бунга ким айбдор?

— Қоидабузар ҳайдовчилар ва пиёдалар. Агар йўл ҳаракатининг шу икки томони иштирокчилари кўча ҳаракати қоидаларини бузишмаса, имоним комил, биронта бахтсиз ҳодиса рўй бермасди.

— Қоидани бузишнинг сабаблари нимада деб биласиз?

— Асосан ҳайдовчиларнинг — инсонларнинг умумий инсоний маданияти такомилга етмаганида.

— Демак, бу соҳада ҳам яна жазо чораларини кучайтириш зарурга ўхшаяпти?

— Яшанг. Икки йил аввал СССР Олий Кенгаши Президиумининг фармонига мувофиқ ҳайдовчининг огоҳлантириш талонлари йўқ қилинди ва қоидабузарликни пул жаримаси билан жазолаш белгиланди. Оқибат аянчли: бизнинг вилоятимизда 1989 йилда ҳайдовчилардан бир миллион сўмдан кўпроқ жарима олинган бўлса, 1990 йилда бу рақам 3,8 миллион сўмга етди. Айни пайтда, қоидабузарликлар 329 минг 132 дан 405 минг 923 тага ўсди! Энг ёмони — кўча ва йўлларда интизом кескин пасайди, автоназоратчининг обрўси тушди. Қоидабузар машина дарчасидан ўн сўмни (жарима) узатиб автоназоратчига ишшаяди. Чунки унга ўн сўмдан бошқа жазо йўқ эди.

— Нега «эди»?

— Яқинда Ўзбекистон ССР ички ишлар вазири В. Камоловнинг буйруғи билан бу масхарабозликка чек қўйилди: энди ҳаракат хавфсизлиги қоидаларидан тўққиз бандининг биронтаси бўйича қоидани бузган кишининг ҳайдовчилик гувоҳномасини олиб қўйиб, ўзини Давлат автомобиль инспекциясига — имтиҳон топширишга йўллаш билан жазолаш қўлланилаяпти.

— Вазирнинг ноль-ноль номерлар ҳақида ҳам буйруғи чиқди дейишаяпти?

— Ҳа, гарчи бундай номерлар ҳайдовчига ҳеч қанақа имтиёз бермаса-да, уларнинг ишқибозлари кўп. Шу боис «ноль-ноллар»ни кўнғироқлар орқали бериш ва ҳатто пуллаш фактлари ҳам қулоққа чалинаётган эди. «Чиройли» номерлар ҳозир фақат «Запорожец» ва эски маркадаги «Москвич»ларга берилмоқда.

— Маъмур Маҳмудович, автоҳодиса ва ҳалокатларнинг кўпроқ қандай ҳайдовчилар томонидан содир этилиши, қоидабузарлик ва фалокатлар кўпроқ қайси кунларда рўй бериши каби киши руҳияти билан боғлиқ сабабларини ҳам таҳлил қиласизларми?

— Бор шунақа маълумотлар. Ўтган йили маст ҳайдовчилар 52 кишини ўлдиришди ва 262 кишини жароҳатладилар. Пиёдалар айби билан 72 киши ўлди, 334 киши тан жароҳати олди. Энг кўп ўлим душанба кунларида рўй берди — 90, энг ками якшанбаларда — 63. Пайшанба ва жумада жароҳатланганлар нисбатан кўп. Автоҳодисаларнинг аксари соат 16—22нинг ўртасида кечади. Оғир оқибатлиси — пиёдаларни босиш (45,4 фоиз), сўнг тўқнашув (30,9 фоиз). 190 марта ҳайдовчилар ҳодиса жойидан қочиб яширинган, улар орасида қотиллар — 51 нафар. Қочганларнинг 94 нафари топилган, улардан қотиллари — 29 киши.

— 52 нафар бегуноҳ инсон маст ҳолда машина бошқариш оқибатининг қурбони бўлибди. Ароқни кўрганда ўзини тўхтатолмайдиган нафси бузуқ ҳайдовчиларга нисбатан жазо сусаймадими?

— Йўқ. Белгиланган жазо — бир йилдан уч йилгача ҳайдовчилик ҳуқуқидан маҳрум этиш чораси 98 фоиз қўлланилмоқда. Фақат икки фоизигагина пул жаримаси солинаяпти. Улар уруш ногиронлари, нафақахўрлар, шу каби бирон имтиёзга эга бўлган ва узрли сабаб билан кайф ҳолда автомобиль бошқарган кишилар, холос. Агар, ҳозир амалдаги жазо чораси ҳам юмшоқ эмасми десангиз, бу фикрга қўшиламан. Биргина вилоятда маст ҳайдовчилар 52 кишининг ёстиғини қуритган экан, республика, мамлакат миқёсида кўз олдингизга келтиринг! Бундай ароқхўр ҳайдовчининг қотилдан нима фарқи бор?

— Афсуски, маст ҳолда машина бошқарганлар рўйхатида туппа-тузук, тушунган, эзёли раҳбар шахслар ҳам кўп. Уларнинг айримларини муштарийларга таништирсакчи! Зора бу таништирув бошқаларини зийрак торттириб, жилла қурса битта-иккита йўловчини ҳалокатдан, битта-иккита ҳайдовчини қамоқдан сақлаб қолса.

— Шояд. Амалдор ва пулдор маст ҳайдовчилар рўйхати муштарийларни зериктириб қўяр даражада узун, шунинг учун, мана, кўзга ташланган бир нечасини айтаман. Шу йил январда қўлга тушганлар: Бўка район матлубот жамияти ёғоч омборининг мудири Рустам Чолдибоев (М 10-28 ТШ «Жигули»), Тошкент политехника институти ўқитувчиси М. Маҳаматраҳимов (М 88-64 ТШ «Москвич»), «Тошкент» совхози ёнилғи қуювчиси Т. Маханов (В 52-42 ЧМ «Жигули»), Чирчиқдаги «Союз» кооперативи раиси С. Ягяев (М 77-59 ТШ «Волга»), «Кентавр» кооперативи участка бошлиғи М. Улумбеков (Р 79-77 ТШ «Жигули»), Тошкент Давлат дорилфунунининг 4-курс талабаси А. Ниёзметов (Ф 96-06 ТН «Волга»), республика санэпидстанцияси бош врачининг ўринбосари А. Крилов (З 10-70 ТН «Москвич»), Чирчиқ савдо идораси экспедитори Т. Раимов, мебель магазини сотувчиси Д. Йўлдошев, Паркент автобус-таксомотор паркининг колонна бошлиғи Ш. Ҳикматуллаев, ҳайдовчиси З. Насриддинов, Чирчиқ автобус-таксомотор парки ёнилғи омбори мудири Б. Шодиев, «Ангрен» совхози ёнилғи омбори мудири Қ. Ҳатамов.

— Етади. Булар ўзларини содир бўлиши муқаррар фалокатдан асраб қолган автоназоратчиларга раҳмат айтишгандир!

— Келиб қолар ўшанақа кунлар ҳам. Ҳозирча... сукишмаса хўп гап...

Бошлиқ ҳақида икки оғиз сўз: М. Аҳмедов 39 ёшда, милиция — ота касби. 1974 йилда Тошкент автомобиль транспорти ва йўллари институтини, сўнг сиртдан олий милиция мактабини тугатган. Бундан саккиз йил муқаддам капитан унвонида Тошкент вилояти Давлат автомобиль инспекцияси бошлиғи вазифасига тайинланган эди, ҳозир подполковник.

Суҳбатдош:
Ҳабибулла ОЛИМЖОН,
«Халқ сўзи» мухбири.

Йиллар ва одамлар

ВИҚОР ЧЎҚҚИСИ

Омонулла Файзуллаев — истеъдодли файласуфларимиздан. Унинг ижоди кўп қирралидир. Олим республикамиз олий ўқув юртларида фалсафа, фан тарихи, назарий механика, олий математика, бошқариш назарияси курслари бўйича маърузалар ўқиб, талабалар ҳурматини қозонган.

У Ал-Хоразмий, Ал-Фарғоний, Ал-Фаробий, Беруний, Ибн Сино, Улуғбек каби буюк мутафаккирларнинг бой меросини ўрганиб, ҳозирги замон табиатшунослик фанларининг ривожланишида уларнинг фалсафий фикрлари аҳамиятини кўрсатиб берди.

О. Ф. Файзуллаев фалсафа фани ютуқларини бошқа соҳа олимлари ва кенг жамоатчилик орасида тарғиб қилиб келмоқда. У киши ташкил этган Тошкент шаҳар ёш олимлар семинари фикримизнинг далилидир. Кўп йиллар давомида бу семинар машғулотларида академиклар ва бошқа йирик олимлар ёш тадқиқотчиларга илмий текширишнинг энг янги усулларини ўргатмоқдалар.

Файласуф ўзининг меҳнаткашлиги, ҳалоллиги, талабчанлиги билан, мақолаларининг, маърузаларининг «теша тегмаганлиги» билан эътибор топган.

Коммунист олим Улуғ Ватан урушидаги матонати учун Иккинчи даражали «Ватан уруши» ншони ва «Жасурлиги учун» медали билан тақдирланган.

Фалсафа фанлари доктори, Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган фан арбоби, Беруний номидаги Ўзбекистон ССР Давлат мукофотининг лауреати, профессор О. Файзуллаев шу кунларда етмишинчи баҳорини қаршиладн.

О. Ф. Файзуллаев САГУ (ҳозирги ТошДУ)нинг физика-математика факультетида Ўзбекистон фанлар академиясининг Шарқшунослик илмий тадқиқот институти аспирантурасида таҳсил кўрган. 1959 йилдан буён Фалсафа ва ҳуқуқ илмгоҳида материалистик диалектика ҳамда табиат фалсафаси соҳасидаги тадқиқотларга бошчилик қилмоқда. Унинг бевосита раҳбарлиги остида 11 фан номзоди, 5 нафар фан доктори етишиб чиқди. 200 дан зиёд илмий асар яратган. Фан тарихининг ҳозирги замон фани билан диалектик алоқадорлигини тадқиқ этиш мактабининг раҳбари сифатида қўплаб монографиялар тайёрланишига ҳомийлик қилди. Республикамизнинг В. И. Романовский, Т. Н. Қори-Ниёзий, Н. Н. Назаров, М. Т. Ўрозбоев, Х. А. Раҳматулин, И. М. Мўминов каби олимлари ижодини ўрганди.

Ҳозирги замон илмий-техника инқилобининг асосий йўналишларидан бири бўлган алгоритмлаш жараёни ҳам этимологик жиҳатдан, ҳам моҳият эътибори билан Ал-Хоразмийга бориб тақалади. Бу тарихий жараённинг мураккаб ва диалектик жиҳатларини О. Файзуллаев тадқиқ этган. Беруний, Ибн Сино, Галилей, Ньютон, Эйнштейн асарларида илгари сурилган инерция тушунчаси ва инерция қонуни назариясидан «тафаккур инерцияси»гача изланишлар ва ниҳоят, бу тушунча аслида фалсафий категория эканлиги О. Файзуллаев тадқиқотига мансуб.

Таниқли олимнинг асосий изланиш йўли «ўтмиш — ҳозирги давр — келажак»ни ўзаро илмий боғланишда тадқиқ этишдир.

О. Файзуллаев Ал-Хоразмий, Беруний ва Улуғбекнинг асосий рисолалари чоп этилишига тақризчи, муҳаррир ёки таржимон сифатида ўз ҳиссасини қўшган. У илмий-техника ахбороти институтининг директори бўлган вақтларда «Пахтачиликни механизациялаш», «Пахта саноати», «Ипакчилик», «Янги техника» номли журналлар ташкил этилишида фаол иштирок қилди.

СССР Фанлар академиясининг Табиатшунослик ҳамда техника тарихи ва фалсафаси уюшмаси Ўзбекистон бўлими раисининг ўринбосари О. Файзуллаев моҳир ташкилотчи ҳамдир. У ўртаосиёлик мутафаккирларнинг ўзига хос илмий ғоялари Иттифоқ ва дунё олимлари орасида чуқур ўрганилиши, тарғиб қилинишини фаолларидан биридир.

Мураббий Омонулла ака биз, шогирдларга ҳар томонлама ёрдам беришга интиладилар, ёшларга катта ишонч билан қараб, уларнинг ижодий фикрларига қанот бағишлайдилар. Ҳаётга доим кўтаринки руҳда ёндашиб, энг мураккаб вазиятларда ҳам теран фикр юритиб, меҳнат жамоасида яхши кайфият, соғлом руҳият устиворлигини сақлайдилар.

Маҳсулдор умрнинг сервиқор довонига кўтарилган азиз устозимиз Омонулла Файзуллаевга бардамлик, ижодий ютуқлар тилаймиз. Яратган боғининг ҳосилини кўриш насиб этсин!

М. АБДУЛЛАЕВА,
фалсафа фанлари доктори.
Р. ИМОМАЛИЕВА,
фалсафа фанлари кандидати.
Б. КАРИМОВ,
фалсафа фанлари доктори.

АЙТСАММИ Ё АЙТМАСАМ...

Ассалому алайкум!

Рўзномамиз ҳажвиёт бўлими ташкил топганлигини айтсакми ё айтмасак? Айтсак, ҳазил бўлса керак, деб ишонмаслигингиз мумкин. Айтмасак, аслида бу ҳақиқат. Дарвоқе, мана, қўлингизда бўлимимизнинг қалдирғоч саҳифаси турибди-ку! Демак, ишонаверсангиз бўлади. Бундан буён камида ҳар ўн беш кунда бир маротаба яхшиларга беғараз, самимий кулгу бахш этадиган, ёмонларни эса ҳажв қамчиси билан савалаб-савалаб тўғри йўлга солиб юборадиган, энг муҳими Сиз — талабчан ўқувчиларга маъқул бўладиган ана шунақа материаллар чиқариб турилишига биз кафил.

Бўлимимизга зукко, ҳайратланарли даражада ҳозиржавоб, ичакузди латифаларию ҳазил-мутойибалари билан машҳур бўлган халқ қаҳрамони — Хўжа Насриддин бобомизни таклиф этдик. Ул зоти шариф бугундан бошлаб ўз чорпояларига нафақат ўзимиздаги ҳажвчиларни, балки Шарқ халқларининг кулгу усталарини ҳам меҳмонга таклиф этиб турадилар. Гоҳи-гоҳида адабий мерос билан ҳам Сиз азизларни таништириб борадилар. Бобомиз оддий халқ орасидан чиққан қизиқчи, аскиячи ва латифагўйлар учун бағирларини кенг очадилар, деб ишонаверинг.

Ўз қадр-қимматининг, миллий туйғуларининг тўла тикланишига ташна халқимиз лабида кулгу кўрсак, муножотларига қулоқни динг қилиб, улусимизнинг хоҳиш-иродасини эшитсак, биргаликда шифо изласак, деймиз. Бас шундай экан, арзларингизни эртакдаги каби ҳовузга эмас, Хўжа Насриддин бобонгизга тортинмай айтаверинг. У киши ечилиши мушкуллашиб кетган ҳамма чигалликларнинг учию бошини сиз билан ҳамкорликда топишга тайёр.

Бобомиз мустабид тузум айбдорларининг пўстагини боплаб қоқиб қўйишга, қайта қуриш муносабати билан пайтавасига қурт тушиб қолган амалпарастлар, тўралар, порахўрлар ва бошқаларнинг ҳақиқий башараларини очиб ташлашга астойдил бел боғлаганлар. Ул муборак зот мавриди билан вилоятларга ҳам бориб турадилар. Мақсад — эл орасида бўлиш, юракларга қулоқ тутиш, одамларга кулгу, яхши кайфият бахш этиш.

Азиз муштарийлар! Хўжа Насриддин топқир одам, ичимиздагини ўзлари билиб оладилар, деб Сиз билан қўл қовуштириб тураверсак у кишини бироз уринтириб қўйган бўламиз чоғи. Келинглар, ҳаммамиз биргалашиб, бир ёқадан бош чиқариб, Афанди бобомиз гурунгларини қизитайлик. Агар чорпоямизга ташриф буюрсангиз, қўлимиз кўксимизда. Бизга аталган ҳажв гулдастангизни кўтариб келган (почта орқали жўнатиб юборган) қўлларингиз асло толмасин!

Мурод КАЛОНХОНОВ,
«Халқ сўзи»нинг ҳажвиёт ва фельетонлар бўлими муҳаррири.

Фельетон ўрнида

ТОР ЖОЙДА ТОМОША

Кейинги кунларда одамларнинг қадди-қоматига бундоқ разм солсам — соғи йўқ: ҳамманинг жаҳли қил устида. Хўш, ўзимнинг асабим қалай экан?

Шуни аниқлагани таниш табибга боргандим, маслаҳат берди:

— Андижон шаҳар ижтимоий таъминот бўлими хоналаридан бирига кириб, ўзингизни синанг. Ўн дақиқагача чидаб ўтиролсангиз, демак — асабингиз жойида, чидамай қочиб чиқиб кетсангиз — бироз чатоқ, ўша вақт ичида ҳушдан кетиб қолсангиз, — демак даволанишга муҳтожсиз.

Бунақа аниқ ўлчов қаёқда дейсиз! Ўн дақиқа нима бўпти! Бордим. Асосий хоналарга ҳожатмандлар кўп кирсалар керак, ғала-ғовур бўлади, тинчроғи — архив, дедим-да, шифтгача қоғоз тахлаб ташланган хоналардан бирига кирмоқчи бўлдим.

— Қаёққа? — этагимдан тутди биров. — Навбатда туринг, ака. Нонушта қилмай келганмиз, турибмиз ҳақ деб. Иккинчидан, ичкарига кирганингиз билан оёқ қўйгани жой тополмайсиз. Одам лиқ.

— Архивдаям-а?! — сўрадим қулоқларимга ишонмай.

— Жой бўлмагандан кейин архивми, баломи-баттарми ўтиришаверади-да. Хоҳ ишонинг, хоҳ ишонманг, мана шу катакдеккина хонада икки мингтадан ортиқ ҳужжат боғламлари бор. Улар орасида тўрт стол, тўрт стул, тўрт ходим! Бунинг устига иш билан келган ўндан ортиқ одам! Қандай нафас олаётганларига ақлим бовар қилмаяпти.

Ҳадемай, қабулхонага ҳам одам сиғмай кетди. Бир-бирига қапишиб турган икки кампир келиндан ҳасрат қилишади. Қариялар бир-бирига суяниб олиб боддан нолишади. Чақалоқ биғиллайди, бир чўлоқ ўзича тинимсиз сўкинаяпти. Заҳархандаям, бақириқ-чақириқ ҳам, ҳақорат ҳам, йиғиям бор. Бекорчи икки оғиз гапга бошимиз ёрилгудай бўлади, бу ерда йигирма-ўттиз киши баравар бақиради. Бунинг устига тер ҳиди, ҳаво етишмайди. Қаердандир чаккаям томаяпти.

Соатга қарадим. Кирганимга энди уч дақиқа бўпти. Яна еттитасига чидармиканман? Ўзинг мадад бер, худо, дейман ичимда. Ўзимни овутиш учун гап-сўзларга қулоқ соламан:

— Бундоқ курси-мурси қўйишса қўллари синармиди, оёқлар тошга айланиб қолди-ку!

— Э, нималар деяпсиз. Курси қўйса шунча одам сиғармиди бу ерга!

— Жой беришса кўчадида, ука.

— Ташкилот бошлиғи ўртоқ Қуббиевми? Тоқатига балли-е! «Ходимларимиз гўр азобида ишлашаяпти, ҳожатмандларимиям хўрлавордик, жой беринглар», — деб шаҳар катталарига арз-дод қилса бўлмайдими?

— Э, ука, арз-дод айлайвериб ҳолдан тойди у шўрлик. Сен айтган ўша ижроком қулоқ солса бўлади-да! Мана шу қулоғим билан эшитиб, мана шу гуноҳкор кўзларим билан кўрганман: ҳар йили шаҳар ижтимоий таъминот бўлимига янги жой бериш тўғрисида масала кўрилади, ваъдалар берилади, қарорлар чиқарилади. Ижроси эса... кўриб турибсан...

— Мен бу идора дунёга келгандан бери бирор йил қулайроқ бинода ёлчиб ишлаганини эслолмайман, дадам раҳматлик пенсияга чиқадиган йили булар Қизил Юлдуз кўчасидаги ташландиқ масжидни идора қилиб ўтиришарди. Мен пенсияга чиқадиган йили шу бинога кўчишди. Буниям бир вақтлар бировнинг ҳовли-жойи бўлган дейишади.

— Қаранглар, хоналарга одам тўлиб кетган. Кам деганда 200—250 киши бордиров ҳозир?!

— Қабул кунлари икки баравар кўп одам келади. Ана унда кўринг тор жойда томошани! Ёзишларича, республикамизда ижтимоий таъминот идоралари ичида энг кўп одамга хизмат қиладигани шу эмиш...

— Ҳазилми, ука. 16 кишилик жойда 80 киши ишлаяпти, 46 минг аҳолига хизмат кўрсатаяпти! Айтишга осон бу!..

Тиқинда бир амаллаб соатимга қарадим. Саккиз дақиқа ўтирибман. Яна иккисига бардош беролармиканман? — Гап-сўз эса давом этарди:

— Ўйласам, жиғибийроним чиқиб кетади! — хириллади кимдир қулоғим остида. — Шаҳарда қаёқдаги ширкатларга жой бор, кунига атиги 3—4 одам қадам босадиган ташкилотлар данғиллама биноларни эгаллаб ётишибди. Наинки 46 минг кишига хизмат кўрсатадиган шундай ташкилотга кенгроқ бино топилмаса? Адолат, инсоф деган нарса борми шаҳар катталарида?!

— Ҳали нафақахўр-у фахрийларга хизмат қиладиган сенмисан, деб жазолаганлари бўлса керак бу!

— Идорани жазолашганими бу ёки ўша ногирон нафақахўру меҳнат фахрийлариними?

— Қоним қайнаб кетаяпти. Сиз баъзи катталаримизнинг «Одамларга ғамхўрлик қилайлик!», «Муруввватли бўлайлик!», «Оғир аҳволга тушиб қолган, меҳрга зор кишиларга бепарволикка чек қўйилсин!» деб аравани қуруқ олиб қочишларига нима дейсиз!

Ҳей, ўртоқлар, мен бир нарсага ҳайрат бармоғимни тишлаб қолдим. Бу ерда мана шунча одам обрўли бир идорани бозордан баттар ғала-ғовур жойга айлантириб қўяяпмиз. Яна аламимизни шу идора ходимларидан олиб, бақирамиз. Аммо улар қандай тоқат қилиб ишлашаяпти экан-а! Офарин-е!

— Яна нима гаплар бўлганини билмайман: бошим айланиб, ҳушдан кетиб йиқилиб қолган эканман. «Тез ёрдам»да касалхонага жўнатворишибди.

Ҳеч бўлмаса ҳовли саҳнига эшшак қўйса бўларди!

— Саҳни торлигини кўрмаяпсизми. Унинг устига ёмғир ёғиб турипти!

— Бу, дейман, оддий иш кунида аҳвол шунақа! Қабул кунлари қандоқ бўларкин?

— Арини уяси бўлади, нима бўларди.

Кимнингдир кўнгли озиб, ўзини ташқарига урди. Кампирлардан бири додлади: «Тез ёрдам» чақиринглар-ов, манави хотиннинг нафаси чиқмай қолди». Кимлардир навбат талашиб ёқалашиб кетишди. Менинг кўнглим беҳузур бўлиб, кўзим тиниб борарди. Аммо ўзимни тутиб соатга қарадим: яна тўрт дақиқа тишни-тишга қўйиб туришим керак...

— Бу ташкилотни сал кенгроқ жойга кўчиришса бўлмасмикан-а?

М. АБДУКАРИМОВ.

ДИҚҚАТ: ТАНЛОВ!

Одамлар о... одамлар! Эшитмадим деманглар! Хўжа Насриддин бобомиз рўзномамизда эълон қилинган энг яхши ҳажвий (қандай жанрда бўлишидан қатъи назар) асарлар, фельетонлар, танқидий мақолалар, турли иллатларни фош этувчи оқ-қора тасвирдаги расмлар учун танлов эълон қилдилар. Ғолибларни тақдирлаш учун қуйидаги мукофотларни ажратиб, ўғри-киссовурлар илиб кетишмасин деб хуржунларига солиб қўйдилар:

I. Битта биринчи даражали мукофотга 1991 йилда чиққан, энди алмаштирилмайдиган 100 сўмликдан учта (300 сўм) ва 1-даражали диплом.

II. Битта иккинчи мукофотга ҳали бели синмаган яп-янги 50 сўмликдан 4 та (200 сўм) ва 2-даражали диплом.

III. Битта учинчи мукофотга Навоий бобомизнинг қутлуғ 550 йиллик тўйлари муносабати билан чиқарилган бир сўмлик сўлкавойдан 100 та (100 сўм) ва 3-даражали диплом.

IV. Рағбатлантирувчи учта мукофотга ғолибларнинг номлари зарҳал ҳарфлар билан ёзилган фахрий ёрлиқлар.

Хўжа Насриддин бобомизнинг муборак қўлларидан мукофот олишга кимнинг умиди бўлса энг яхши ҳажвия, фельетон, танқидий мақола ва расмларни «Халқ сўзи»га юбораверсин.

Танлов 1992 йил 21 март куни якунланади. Ғолибларга аталган мукофотлар ҳам муҳарририятимизнинг худди шу куни қутлуғ Наврўз байрамига бағишланган тантаналарида топширилади.

«БЎРИ БИЛАН ҚЎЗИЧОҚ»НИНГ ЗАМОНАВИЙ ТАЛҚИНИ

Биласанми,
Қўзичоқ,
Кўзларинг мисли
Мунчоқ.
Сенинг билан
Ободдир —
Қалин ўрмон —
Хонадон.
Туғишмаган
эдикми
битта
ота-онадан!
Сени жуда
Севаман,
Тушларимда
Кўраман.
Ишон менинг
Сўзимга,
Яқиндирсан
Ўзимга.
Кўрсанг қочиб
Юрмагил.
Яқинроқ келгин,
Жоним,
Очиб кетди-ку
Қорним...

Гулнора ЭРГАШ қизи.

РАССОМ ХАНДАЛАРИ

— Қани, «Алпомиш», тўрт мучалинг соғ, сени қайси қўшин турига тавсия қиламиз?

Ш. Туробов, С. Ҳамроев, А. Ҳакимов ва Н. Бердиев чизган расмлар.

Олтиариқ ҳангомалари

Турсунали ака шаҳардаги ошнасиникига меҳмон бўлиб борса, уй бекаси чебурек пишириб берибди. Умрида бунақа нарсани еб кўрмаган экан, мазаси оғзида қолибди.

Қишлоққа қайтгач, хотинига: «Ҳе, қишлоқи, сен ҳам юрибсан-да хотинман деб, ҳатто чебурек қилишни билмайсан», дея тўнғиллашни бошлабди. Шунда хотини бирдан қовоқ уйиб уф тортибди:

— Э, шаҳарни худо олсин, энди шим дазмоллашнинг шунақа усулиям чиқибдими?

* * *

Зўроғиз ва баднафслиги билан кўпчиликнинг қарғишига учраб, охири ишдан кетган бир раҳбар кўчада Абдулла қизиқни тўхтатибди-да, «ҳув бола, намунча ҳамма жойда ҳиринг-ҳиринг қилаверасан», деб дўқ урибди.

— Ҳозир устимизда сиз раҳбар эмассиз-ку, — дебди Абдулла қизиқ, — бекордан бекорга йиғлаб нима қиламан?

* * *

Қишлоқ жойда покшўй ҳам гўрков ва муллага ўхшаб энг эътиборли кишилардан ҳисобланади.

Маҳалламизда бир покшўй бўлар эди: болтасоқол, бужур, кўзлари совуқ. Унинг на ҳазилкашлигини билиб бўларди, на қўпол сўзлигини. Кўчада учрашиб қолсангиз, кўзингизга қаттиқ тикилиб, «Ё... чўмиламизми?», деб сўраб қўярди.

* * *

Олтиариқлик бир киши бошқа шаҳарга бодринг олиб бориб: «Кепқолинг, акахонлар! Опқолинг, опахонлар!» деб турса, бадфеълроқ харидор: «Бизда бодрингни ит емайди-ю мен еяманми?» — дея иршайибди.

— Ҳе аттанг, бу ернинг одатини билмасдан кепқолибман-ку, — дебди олтиариқлик. — Билганимда, ит ейдиган нарсалардан опкелардим.

* * *

Район маданият уйида «Бой ила хизматчи»ни саҳналаштирадиган бўлишибди. Қозининг ролини ўйнаш Абдусаттор акага тегибди.

Бир куни у машғулот ўртасида пизиллаб боққа чиқиб, пивохўрлар сафига қўшилибди. Олтита шишани олдига териб, майсазорга ёнбошлабди.

Атрофда пивохўрлар кўплигига қарамай, йўлакдан ўта-ётганларнинг ҳаммаси унга олабўжилаб қарашар эмиш. Бирови мазаҳнамо илжайса, бошқаси очиқдан-очиқ қарғаниб қўярмиш. Охири унинг сабри тугаб, сўкиниб ўтаётган бир йигитнинг ёқасидан олибди:

— Сенларга нима ёмонлик қилдим, нега ҳамманг битта менга ёпишасан?

— Булар-ку азалдан худо урган одамлар, — дебди йигит бошқа пивохўрларни кўрсатиб, — лекин сиз ўзингизга эп келадиган ишни қилинг-да, қори ака.

Абдусаттор ака гап нимада эканлигини шундагина фаҳмлаб етибди — шошилганича «қози»нинг бахмал чопони-ю каттакон салласини ечмасдан чиқиб келаверган экан.

Ғаройиб эълонлар

Пляжимизнинг қадрли меҳмонлари! Партия ва комсомол бадалларини тўлаб улгурмаган ўртоқларнинг чўкиб кетиши таъқиқланади.

* * *

Юртда ошкоралик бошлангани муносабати билан шаҳримиздаги соқовлар мактаби тугатилиб, карлар мактабига айлантирилди.

* * *

Гўшт комбинатидаги бўш ўрин учун минг метрга тўсиқлар оша югуриш бўйича собиқ жаҳон чемпионлари иштирокида конкурс ўтказилади. Ғолиб чиққан киши Бош мушук тутувчи лавозимини эгаллайди.

* * *

Ҳаммомимизнинг мўътабар мижозлари! «Ички кийимда ювиниш ман этилади» деган талабимизни ташқи кийимда чўмилиш керак деб тушунмаслигингизни сўраймиз.

Анвар ОБИДЖОН.

Бурнини ит тишлаган

Бозор майдонида юзи лойга беланганидан таниб бўлмас даражага етган биров ётарди. Растанинг харидоргир жойини эгаллаш учун саҳар келган қатиқфуруш аёл уни кўриб эсхонаси чиқиб кетди ва милисага телефон қилди.

— На пул, на ҳужжат бор, — деди тўладан келган Авазбек ётган одамнинг чўнтагини ковларкан. — Қотиллик ўғрилик мақсадида қилинган. Гавдаси ва кийимига қараганда Воҳид чаққоннинг ўзи. Чайқовда эди, катта пул билан юрарди. Текинхўрлиги бошига етди-ёв. Изларни текширинг!

— Текширдим, итнинг изи бор, холос, — деди сержант. — Эҳтимол, жиноятчи оёғига ит изини қолдирадиган мослама кийгандир. Кинода кўрганман, жосуслар чегарадан ўтишда шундай қилишади.

— Ҳа, жиддий жумбоқ. Жиноятчи устаси фарангга ўхшайди.

— Қотил узоқдан туриб товушсиз тўппончадан отиши ҳам мумкин. Ҳозирги жиноятчилар ҳар нарсага қодир.

— Буни экспертиза аниқлайди. Телефон қилганман, келишади.

Шу пайт Авазбекнинг гапини тасдиқлагандек «би-биб»лаб машина келди. Икки ходим Авазбек билан суҳбатлашиб, марҳумнинг суратига олгач, машинага ортиб жўнашди.

— Сержант! Воҳид чаққонникига хабар беринг, тайёргарликни кўришсин, — буюрди Авазбек. — Қайтишда Собир пиённи олиб келинг, гумоним ўшандан. Бир неча бор ўн беш суткадан ўтиб чиққан. Ароққа пул топа олмаганида қайнонасига болта ўқталган эди.

— Хўп, бўлади!

Сержант жўнаб кетди. Авазбек ишхона томон юрди. Йўл-йўлакай шу атрофда яшовчилардан тунда шубҳали товуш эшитган-эшитмаганларини суриштирди. Одамлар елка қисдилар. «Жумбоқни ечсам, унвоним ошади. Бор маҳоратни ишга солишим лозим», — хаёлидан ўтказди у.

Кабинетда сержант билан Собир пиён кутишарди.

— Кеча кечқурун қаерда эдинг? — Авазбек дарҳол сўроқни бошлади.

— Б-б-б-бозорда, ўртоқ чўнтакчик қил-дим, — кечаги кайфдан карахт бўлган пиён кўзини сузди.

— Воҳид чаққон биланми?

— Кўргандай бўлуадим. Ичдик...

— Кейин уришдиларинг, шундайми?

— Йўғ-е, уришмадик шекилли...

— Урушгансан, айёрлик қилма. Сендақа касофатлар туфайли очилмаган жиноятлар кўпайиб, кўрсаткичларимиз пасайиб кетаяпти. Лекин мендан осон қутулолмайсан. Чўнтагидан қанча олдинг?

— Н-н-нима?

— Қанча олдинг деяпман?

— Юз олдим. Яна юз, кейин элликни олдим. Кейин қолмади.

— Икки юз элликка қотиллик қилинмайди. Камида минг олгансан.

— Ие, икки кишига ярмита арақ юз элликдан тегади, холос-ку!

— Ўзингни овсарликка солма, бошқа нарса олгансан.

— Тўғри, газак қилгани кўк пиёз, тузланган балиқ олдик.

— Ёлғон! Яхшиликча жиноятингни бўйнингга ол!

— Ароқни оламан, вино, пивани оламан, жиноятни эса...

— Падарингга... — Авазбек хумоёридан чиққунча бўралаб сўкинди ва ниҳоят сержантни чақирди:

— Сержант! Жиноятчини қаманг. Тавбасига таянтиринг.

— Хўп, бўлади.

Сержант пиённи турта-турта олиб чиқиб кетди.

Авазбек ўрнидан туриб у ёқ-бу ёққа юрди: «Собир пиённи қандай қилиб фош қилсам экан», деб ўйлади. Шу пайтгача билимини оширмаганидан афсусланди. Омад кулиб турганда ўзини тутиб қололмаяпти. Балки экспертлар жиноят калитини тутқазишар. У телефон трубкасини кўтарди.

— Жабрланувчининг ёши элликда, исми Нурали, — деди унинг сўроғига жавоб берган аёл.

— Шунақа денг, бир минутга, — Авазбек трубкани қўли билан беркитиб қичқирди: — Сержант! Воҳид чаққонникига боринг, йиғи-сиғини тўхтатишсин, англашилмовчилик бўлибди. Нураликига учранг, тайёргарликни бошлашсин. Алло, давом этинг.

— Жабрланувчи маст ҳолда кетаётиб йиқилган. Бурнини ит тишлаган.

— Қойил! — деди Авазбек. — Megandақа қилни қирқ ёрадиганлардан эмансизлар. Экспертлар ўнг қўлда ёзилган хатни чап қўлда ёзилганидан ажратишолмайди, деганларни пачоқлабсизлар. Бунча маълумотни қандай тўпладинглар-а?

— Жабрланувчидан сўраб олдик.

— Ие, сизларда марҳумни гапиртирадиган асбоб ҳам борми?

— Ҳали у даражага етганимиз йўқ. Лекин астойдил тер тўкдик. Уни ёриб текширайлик деб тиғ кўтаргандик, додлаб ўрнидан туриб кетди.

— Ё раббий!..

Авазбек бошини чангаллаганча ўтириб қолди.

Нуъмон МУЙДИНОВ.

Бош муҳаррир: Аҳмаджон МУХТОРОВ.

Таҳрир ҳайъати: Анвар ЖЎРАБОЕВ (бош муҳаррир ўринбосари), Абдуқаҳҳор ИБРОҲИМОВ, Абдували ИМОМАЛИЕВ, Йўлдош ИСМОИЛОВ, Тоҳир МИРҲОДИЕВ, Турғун НАЗАРОВ (масъул котиб), Ҳабибулла ОЛИМЖОНОВ, Абдукарим РАҲИМБЕРДИЕВ (бош муҳаррир ўринбосари), Азим СУЮН, Тоиба ТЎЛАГАНОВА, Муҳтарама УЛУҒОВА, Саид УМИРОВ, Норбобо ШАКАРОВ, Муҳаммад Содиқ Муҳаммад ЮСУФ, Ориф ЮНУС.

МАНЗИЛГОҲИМИЗ: 700000, ГСП
Тошкент шаҳри, Ленинград кўчаси, 19-уй.

Босишга топшириш вақти 21.00
Босишга топширилди 22.40.
Индекс: 64606. 5233-буюртма.

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети нашриётининг Меҳнат Қизил Байроқ орденли босмахонаси.
1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12